

Luceafărul

Revistă pentru literatură,
□ □ artă și știință □ □

Apare de douăori pe lună ■

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII. Nr. 10.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

A. Esca	Mântuirea școalelor și băncile.	I. Agârbiceanu . . .	Arhanghelli (roman).
I. U. Sorica	Și nu mai vii... (poezie).	Dr. I. B.	Turneul Mărcuș-Crișan-Băiă.
Em. Gârleanu	Așa o poveste! . . .		
Victor Eftimiu	Când noi vom dormi în morminte... (poezie).		Dări de seamă:
Vasile Conta	Cugetări și poezii postume.	Oct. C. Tăslăuanu .	Bucura Dumbravă: Pandurul. E. Lovinescu: Aripa Morții.
Maria Cunjan	Gânduri străine (poezie).	R.	Dr. O. Ghilbu: I. Anuar pedagogic.
Al. Cazaban	Amintire neplăcută.		
T. Murășanu	Strofe (poezie).		
Ion Iosif Schiopul	Românii din America.		

Cronici: * * : Sinoadele eparhiale. I. Borgovanu: Concertele bucureștene: concertul Castaldi. Senin: Starea școalelor confesionale din Bihor. Insemnări: Conflictul româno-bulgar. Congresul femeilor. Eneida. „Viitorul social“. Copiilor. Concert în Sibiu. Spicuri. — Pentru fondul ziaristilor. — Bibliografie.

Ilustrațiuni: N. Maniu: Un câine. Rodica Gr. Maniu: La secerat. I. Al. Șteriad: Geamie din Cerna-Vodă. Vasile Conta, Ștefan Mărcuș, Ionel Crișan, Actorul Băiă.

Sibiu, 16 Maiu v. 1913

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bărsan, G. Bogdan-Duică, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, H. Chendi, I. Clocărian, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțon, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghîbu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, L. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murbu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paui, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitîș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmnicăneanu, V. Șorban, I. U. Sorlicu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în cursa de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se cor trimite 30 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresă:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Cărți pentru premii la examen.

Cărți de rugăciuni:

Acaftistul Preasf. Născătoarei de D-zeu și alte Acaftiste, cu o icoană în colorii și alte ilustrațiuni, leg. simplu cor. 1.20, leg. frumos cor. 1.75, leg. în piele neagră, cor. 3.50, în piele fină cor. 4.80, în imit. de os alb, cor. 2.75, în catifea, cor. 8.50.

Vreau să ajung în ceriu, leg. frumos 75 fil. leg. în imit. de os alb, cor. 1.50.

Laudă lui D-zeu, leg. frumos cor. 1.—, leg. în imit. de os alb, cor. 1.80.

Cheia Raiului, leg. frumos cor. 1.—, leg. de lux cor. 3.60.

Carte de rugăciune, întocmită de Calistr. Coca, leg. frumos cor. 1.25.

Poarta Raiului, leg. frumos 60 fil.

Domnul este întărirea și mântuirea mea! leg. frumos 65 fil., leg. în imit. de os alb, cor. 1.50.

Mărgăritarul sufletului, leg. cor. 1.—.

Icoana sufletului, leg. cor. 1.—.

Cărți de poezii și povești:

Inițierea, floarea poeziei naționale de cei mai buni scriitori români, broș. 60 fil., leg. cor. 1.—.

Cinci-zeci de istorioare morale pentru băieți și băiete cu 6 chipuri colorate, leg. 80 fil.

Fecioara dela Orleans, dramă romantică de Fr. Schiller, tradusă de Maria Cunțan, broș. 90 fil., eleg. cartonată cor. 1.30.

Povestiri de I. Agârbiceanu broș. 20 fil.

Adevărata bogăție, poveste de I. Agârbiceanu, broș. 20 fil.

Înnecl de pe Rin. Povestire morală pentru popor și tinerime. Traducere de Petrescu-Botoșeneanu, 50 fil.

Istorisire despre nașterea lui Isus Hristos. Tradusă și prelucrată de Al. Petrescu, 50 fileri.

Povestiri morale de Fr. Hoffmann, trad. de B. Nemțeanu, broș. 60 fil.

Povestiri cu Zâne de C. de Ségur, trad. de L. Dauș, broș. 90 fil.

Afără de acestea se află în depozit o mare alegere de cărți de rugăciuni, de poezii și povești. Atrag atențiunea onor. cetitori la „Biblioteca Tribunal“, „Bibl. Steaua“, „Bibl. pentru toți“.

Cereți catalogul cărților din Librăria lui W. KRAFFT Sibiu.

LUCEAFARUL

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Mântuirea școalelor și băncile.

În lupta disperată pentru apărarea noastră națională, așa de repede se urmează loviturile, încât presa n'are timpul necesar să stăruie asupra mijloacelor de vindecare a unei răni, că altă rană nouă începe să sângereze.

Legea lui Apponyi a izbit așa de adânc în temelia culturii românești încât până astăzi 300 de școli s'au pierdut și altele se clatină să cadă. Nu ne-am desmetecit bine din lovitura aceasta și guvernul prin episcopia de Hajdudorogh taie a doua rană adâncă în corpul național, smulgând 70 de mii de suflete neamului românesc.

Dar n'a fost destul cu atâta. Prin o nouă lege școlară, legea lui Zichy, alte 800 de școli urmează să se închidă din lipsă de mijloace, sau să treacă sub deplina stăpânire a organelor statului.

În acelaș timp ni se iau fondurile granițarești, câștigate cu sângele românesc vărsat pe câmpiile Europei, pentru dinastia Habsburgilor — avere de câteva milioane, — și pentru ziua de mâne se lucrează cu zor în ministere proiectul pentru întemeierea unei episcopii maghiare greco-orientale.

Lovitură după lovitură, așa de gre e, încât aproape nu-i cu puțință ca acest biet popor sărac și năcăjit să nu sucumbe. Împiedecați în participarea la viața de stat, excluși de pretutindeni, din administrație și justiție, cu școlile distruse, fondurile răpite, biserica dismembrată, cu cei doi factori hotărâtori ai vieții noastre: preotul și învățătorul, aduși prin salarizare în dependență materială față de organele statului, fără o clasă comercială și industrială independentă, cum vom purta

lupta de apărare împotriva atacurilor, cari urmăresc după un program bine stabilit desființarea noastră națională? De unde să luăm sutele de mii pentru susținerea școalelor, cine ne înlocuiește averea de milioane a fondurilor, care ni se ia cu sancțiunea împăratului și regelui nostru apostolic pentru a cărui viață îndelungată ne rugăm prin biserici?

Încercarea noastră de a ne validă politicește, de a reuși pe cale parlamentară să introducem un control în exercitarea puterii de stat, s'a frânt față de abuzurile administrative și desfrăul puterii.

La alegerea ultimă dela Sasca, abia s'a găsit un singur învățător român care să voteze cu candidatul naționalist.

După atâtea înfrângeri în halul de demoralizare generală privirile tuturor s'au întors spre bănci, singurele instituții mai înfloritoare la noi și nefingenunchiate încă de stat.

Dar înainte de a spune un cuvânt despre bănci să analizăm puțin propunerile făcute pentru salvarea școalelor.

După calculul organelor noastre bisericești, 800 e numărul școalelor primejduite. Suma necesară pentru mântuirea lor se cifrează la 600.000 cor. De unde luăm această sumă?

Se fac următoarele propuneri concrete:

1. Să se impună o dare de cult pe intelectuali împărțiți în 4 clase, și anume: cu 1, 2, 5 și 10 cor. anual. (În sensul acesta s'a discutat în sinodul de primăvară din Sibiu). S'ar strânge pe calea aceasta o sumă de 235.000 cor.

2. Băncile să urce cvota de binefacere la 10% din venitul lor anual, ori să reducă di-

N. Mantu: Un câine.

videnda acționarilor la 7%. În felul acesta am ajunge la suma de 200.000 cor.

La oaltă fac 435.000 coroane. Restul de 175.000 cor. să se întregască, din colecte și daruri făcute de Români de pretulindenea, cari sunt pătrunși de marea însemnătate națională a școalelor românești.

Dacă fiecare Român s'ar afla în deplină conștiință a îndatoririlor sale față de neam, fără îndoială, că pe calea aceasta am putea spera o mântuire a școalelor.

Durere, nu ne aflăm nici pe o treaptă culturală așa de înaintată, nici mijloacele propuse nu țin cont în măsură cuvenită de realitate.

Ce privește impozitul pe intelectuali, avem experiențe cu sidoxia (30 de bani anual) ce greu se încasează. Organele administrative, cu toate dispozițiile legii, — vor fi foarte zăbavnice în incassarea impozitului.

Dar afară de asta cu greu vor putea suportă intelectuali, atât impozitul cultural cât și reducerea de dividende, deoarece aproape tot ei fac amândouă categoriile de contribuabili.

Găsesc că i se face o oarecare nedreptate clasei noastre intelectuale, când prea des se accentuiază lipsa sentimentului de jertfă.

Intelectualii abonează gazete, susțin casine, contribuie la „Asociațiune”, la „Fondul de

teatru”, la școale, la biserici, la atâtea și atâtea colecte, încât, te întrebi de unde mai ajung, pe lângă mijloacele destul de reduse de cari dispun cei mai mulți dintre intelectualii noștri.

În general să nu se uite că noi Români suportăm toate greutățile unui stat feudal și plătim și contribuțiile naționale.

Ce privește acuzele cari se repetă în timpul din urmă destul de des împotriva băncilor, cred că la faptul acesta contribuie în mare măsură nervozitatea provocată de primejdia iminentă. În dorul fierbinte de a ne mântui comoara culturală, cerem dela publicul românesc și dela bănci aproape mai mult

decât pot da. Așteptăm dela organizația băncilor ceace așteptăm dela o organizație de stat. Să alimenteze în mod satisfăcător creditul și să ne creeze și un buget cultural pentru susținerea tuturor școalelor.

Nu vreau să zic prin aceasta că ar fi prea exagerată cererea de urcare a cvotei de binefacere, nici că publicul românesc nu ar fi capabil să jertfească mai mult pentru cultura românească, dar cred că o coardă întinsă prea mult se poate rupe odată. Și apoi mai e ceva. Primejdia școalelor e o realitate, Darea culturală și reducerea dividendei e o probabilitate numai.

Ar fi frumos, cum cer unii, ca acționarii să renunțe pe un an la dividende ori cel puțin să reducă la 5% dividenda. Greu va merge însă realizarea acestui vis.

Un procent însemnat al acțiunilor îl dau fondurile noastre bisericesti. În cazul acesta reducerea nu înseamnă nimic.

Ar fi interesant să se știe apoi câte acții sunt lombardate, ori servesc ca acoperire la împrumuturi, pentru cari se plătesc 9% și 10% interese, pe când la o acție dividenda e 7% ori 8%.

Dividenda la o parte însemnată a acțiunilor face parte din absolutul necesar pentru trebuințele de viață ale acționarilor.

Nu e prin urmare așa de ușoară tradu-

cerea în realitate nici a planurilor privitoare la bănci.

Băncile în prima linie sunt institute financiare, chemate să servească cerințele de credit. Privite puțin mai serios în operațiunile lor, se va vedea că se lovesc și aci, pe terenul lor propriu, de greutăți. Răul acesta se resfrânge asupra rolului lor cultural, rău care nu este altceva decât urmarea unor lipsuri mai adânci.

Dar să nu anticipăm ci să le examinăm puțin.

Majoritatea clientelei băncilor noastre o dă țărâniea a cărei ocupațiune principală e agricultura. Investițiile necesare în agricultură sunt de așa natură, încât nu dau rezultate imediate, plus-valoarea chemată să amortizeze capitalul investit se produce treptat în decursul unui period mai lung de ani. De aceea capitalul împrumutat încă trebuie să fie la fel, cu replății periodice, fără puțința de a se abzice oricând, pentru că prin aceasta s'ar sdruncina economia clientului. În țările mai bogate împrumuturile agrare le satisfac anume institute, al căror ram principal de operațiune e creditul cu amortizare în anuități. Mijlocul acestor bănci pentru câștigarea capitalului necesar la împrumuturi cu durată lungă este: emisiunea de scrisuri fonciare.

Ce se întâmplă la noi?

Cu toate că ocupațiunea principală a majorității clienților noștri este agricultura, și prin urmare împrumutul hipotecar amortizabil în anuități ar fi cel corespunzător, dacă cercetăm bilanțele băncilor, constatăm că împrumuturile cambiale dau un contingent covârșitor.

Împrumuturile cambiale sunt mai scumpe decât cele hipotecare și atârnă veșnic ca sabia lui Damocle asupra țărâniei. Sunt potrivite în state comerciale și industriale, unde clientul e în stare să achite la scadență întreg capitalul. La noi achitarea la scadență e o adevărată excepție, iar prolon-

Rodica Gr. Maniu: La secerat.

girea — prin protestele, speșele de proces pentru întârziere, prețul cambiilor, — are caracterul unei adevărate șicane.

Faptul acesta îl înțelegem dacă ținem seamă de un principiu cardinal într'o bună gospodărie de bancă: Principiul menținerii raportului de egalitate între felul de plasare al banilor și între cele două poziții dela pasive: depuneri și reescont.

Nu-i permis unui institut cu învârtire mică de capital, cu depuneri fără stabilitate și cu reescont care se poate abzice ori și când, să acorde împrumuturi de durată lungă imobilizându-și capitalul.

Băncile noastre în virtutea acestui principiu nu pot acorda credite de durată lungă pentru că nu le îngăduie lipsa de capital corespunzător și lipsa de stabilitate a celor două poziții: depunerile și reescontul.

Economiile deponenților noștri n'au un caracter de stabilitate ca economiile Nemților din Germania sau mai ales ale Francezilor, unde interesele se capitalizează, și depunerea rămâne neatinsă o viecea întreagă.

Suntem un popor la începutul dezvoltării, cu tendințe de expansiune teritorială, cu rami de economie neexploatați cari absorb micile economii cu caracter trecător. În ultima vreme trimiterile de bani ale emigranților din America sunt cari susțin linia de continuitate a depunerilor.

Nu ne putem lăuda însă nici măcar atâta cu celalalt izvor de bani: cu reescontul.

Băncile noastre n'au trecut niciodată, în procurarea de bani, dincolo de Budapesta și Viena. Cumpărăm cum s'ar spune cărbuni dela faur. În 15 Maiu a. c. bunăoară în Londra discountul privat eră $3\frac{1}{16}\%$, în Paris $3\frac{1}{16}\%$, în Berlin $5\frac{1}{2}\%$, în Viena $5\frac{1}{16}\%$ și în Budapesta $5\frac{7}{16}\%$ — 7% . Reescontul băncilor românești la băncile din Budapesta variază între $8\frac{1}{2}\%$ — $9\frac{1}{2}\%$.

Ținând seamă că în fiecare moment și se poate tăia acest izvor, înțelegem ușor de ce împrumuturile, în realitate de durată lungă, îmbracă forma împrumuturilor de durată scurtă. E nevoie de cambii pentru trimiteri la reescont și pentru mijloacele mai grabnice ce și le pune la dispoziție procedura cambială — fie și cu despozierea debitorului, — când ai nevoie urgentă de bani.

Aceasta e o stare nesănătoasă, pe care aș numi-o anemie financiară. Originea e lipsa de capital necesar. Cele 200 de milioane, capitalul de operațiune al tuturor băncilor noastre, din care $\frac{1}{4}\%$, dacă nu mai bine, sunt bani streini, împrumutați scump și nesiguri, altă mare parte depunerii fără stabilitate, nu acopăr trebuințele de credit ale unui popor de trei milioane.

Avem lipsă de capital cu un caracter de stabilitate pentruca să putem ieftini creditul și să-l așezăm pe baze mai sănătoase. Totodată trebuie să tindem să ne scăpăm de sub tutela, care poate să ne devie primejdiosă, a băncilor din Budapesta.

Un diplomat francez la întrebarea austriacă, pentru ce Franța retrace capitalul francez din Germania și Austria, dacă n'are intenții războinice și dorește cu orice preț menținerea păcii, a răspuns: Puterea noastră e în armată și în capital. Precum o națiune nu-și împrumută armata altei națiuni, cu care a ajuns în coliziune de interese, tot astfel nu vă putem împrumuta banii noștri pentru a vă sprijini împotriva noastră. Ar fi ilogic.

Această ilogică se află și la bazele creditului nostru. Operăm cu o armă cu două tăișuri de care putem să sângerăm odată.

Întrebarea ce se impune este: cum să scăpăm din această situație nefavorabilă?

Toate băncile românești laolaltă, pe lângă toate greutățile înșirate mai sus, cedând mai mult forței împrejurărilor, au investit în împrumuturi cu intabulare, cu anuități și fără anuități, un capital de 60 de milioane cor. Dacă împrumuturile aceste s'ar pface în împrumuturi cu anuități, — am văzut mai sus de ce nu s'au acordat în forma aceasta până acum — și prin cesiune s'ar trece „Albinei“, „Albina“ pe baza lor ar emite scrisuri fonciare în valoare de 60 de milioane cor.

Unde va plasa însă „Albina“ scrisurile fonciare?

Valoarea scrisurilor fonciare a unei singure bănci săsești, a „Sparkassei“ din Sibiu, atinge cifra de 80 de milioane cor. Fără îndoială că în aceste scrisuri fonciare sunt investite fondurile lor mari, dar adevărat încă este, că o bună parte din ele sunt vândute pe piețele din Germania. Numai prin sprijinul acesta se poate explica, cum o bancă cu capital social de 10,000 coroane, a putut să ia o dezvoltare așa de uriașă, să învârtească un capital de 120 milioane cor., să jertfească pentru institutele culturale săsești sute de mii de coroane anual.

Noi nu cerem fraților din România liberă subvenții, dar cerem, în numele culturii românești, să ne pună capitalul necesar la dispoziție, pentru acoperirea căruia dăm cele mai bune hârtii de valoare.

Se va spune că țara românească e o țară fără capital. Industria țării românești e aservită capitalului străin.

Adevărat. Trecem peste faptul că bugetul țării românești arată într'un singur an bun un excedent bugetar de 100 milioane cor.

Facem însă următoarea propunere:

România să contragă pe piețele din străinătate un împrumut de 60 milioane cor. Suma aceasta precum ar investi-o într'o linie ferată ori în ridicarea unor palate luxoase în București, o investește în scrisurile noastre fonciare, cu procentul original. Am văzut mai sus cum până vine banul din Paris la noi, prin Viena și Budapesta, etalonul face o urcare de 3% .

Diferința de un procent — cu care am scumpi noi față de bănci, fără ca să fie mai scumpi banii decum îi împrumutăm astăzi —

ar face dela 60 de milioane, 600 de mii cor., suma reclamată pentru mântuirea școalelor.

În bugetul țării s'ar prevedea o sumă destinată pentru stingerea anuităților, și din suma investită în scrisurile fonciare s'ar formă pe rând, în măsura amortizării, un fond de rezervă: Fondul de rezervă al scrisurilor fonciare ardelene.

Nu intru în amănunte, nu vreau să discut asupra oportunității contractării astăzi a unui

Și noi o astfel de Bulgarie suntem. Purtăm războiu greu de o jumătate de secol, fără timp de odihnă, fără răgaz de reculegere, tot mai mult copleșiți de dușman, despoiați azi de-o armă, mâine de alta...

*

Rezumăm de încheiere adevărurile fundamentale, cari se desfac din dezvoltările de mai sus:

1. Lipsa de capital necesar și stabil

I. Al. Steriadi: Geamie din Cerna-Vodă.

împrumut de stat, nici dacă s'ar putea realiza împrumutul în condiții absolut favorabile, ceea ce am vrut să scot la iveală este prima necesitate de a ni se face accesibil capitalul ieftin și stabil pentru fructificarea vieții noastre economice.

Cum să ne putem sălta economiceste, de unde să putem face jertfele culturale ce ni se cer câtă vreme suntem închiși într'un cerc de fer, avizați veșnic la modestele economii de oameni săraci?

Ce situație nenorocită ar fi pentru Bulgaria bunăoară, dacă acum i s'ar închide izvoarele de credit și ar fi avizată să trăiască numai din săul propriu.

reclamat de natura de lungă durată a creditului nostru eminentement agrar.

2. Necesitatea absolută și națională de a ne emancipa din servitutea financiară în care ne aflăm acum, care poate să ne fie fatală și care ne costă destul de scump.

3. Îndatorirea factorilor cu răspundere din țara românească și dela noi de a se îngriji de câștigarea capitalului necesar și mai ieftin de cum îl avem astăzi.

4. Mântuirea școalelor prin diferența de curs, ce s'ar realiza în chipul acesta.

A Esca.

Și nu mai vii...

Și nu mai vii. Privirile fugare
Se 'ntorc nemângăiate înapoi.
O stea se stinge, cântecul dispare,
Sosi nemilostiva 'nstreinare
Și crește și tot crește între noi.

Doar unul a știut să ți se 'nchine
Și să te 'nalțe sus, atât de sus, —
Tu, cea mai prea mărită 'ntre regine,
Norocul, visul meu l-ai dus cu tine,
Lumina mea cu tine a apus.

Și mi-ai fost dragă. Cât mi-ai fost de dragă,
Copil pierdut al sufletului meu,
Spre tine s'a întors o lume 'ntreagă
Și-a tresărit. Dar ca să te 'ntelegă
Doar unul fû în lume: Am fost eu.

Coboară noaptea, brazii-și curmă cântul
Și-adorm la basmul dulcelui izvor,
Și, obosit, abia clipește vântul
Doar gândul meu străbate 'n zbor pământul,
Purtând în calea lui atâta dor.

Și nu mai vii. Privirile fugare
Se 'ntorc nemângăiate înapoi.
O stea se stinge, cântecul dispare,
Sosi nemilostiva 'nstreinare
Și crește și tot crește între noi!...

I. U. Soricu.

Așa, o poveste!...

Odată într'un sat, i-am uitat numele, trăia un om, nici pe al ăstuia nu-l țin mînte, un om sărac. Ia, acolo, un bordeiu, o capră și o palmă de loc. Decât, în ogrăjoara asta, lângă gard avea un măr domnesc, rotat, de ținea umbră la o turmă și făcea niște mere de să le pui pe tavă la mesele împărătești. E o bogăție să ai așa un pom! Și bietul om împărțeală din mere ori și cui. Dar tot îi fură peste noapte. „Bre, își zicea în gând stăpânul, de ce-mi fură dacă eu le dau și așa!” Pasă-mi-te omul îi om! Pizma răsare în sufletul rău ca loboda în grădina neplivită. Mai ales vecinul îi purtă Sâmbetele pomului ăstuia vestit. C'avea și el un măr, da de domnesc n'avea încotro. Eră un măr pădureț. Și azi rupe-i o cracă mărului domnesc, mîne alta, până ce într'o bună zi, când stăpânul bordeiului și-al pomului se duse la târg, pizmașul chiamă pe alți doi-trei, sar în ograda omului și-i râtează mărul dela pământ, iar în trunchiul rămas scobesc o gaură și-i dau foc, să-i ardă și rădăcinile. Unii spun că

Dumnezeu nu vede: ba vede el bine. Cum făiau dânsii mărul cel domnesc, cade din crengile lui, dîncolo de gard, singurul măr ce mai rămăsese în pom. Un copil îl vede, — căci lumea se strânsese ca la urs și radeă — se așează pe marginea șanțului și 'ncepe să mănânce, cu lăcomie, din rodul minunat.

Un sâmbure căzû jos, în țărână. Cine să bage seama la un sâmbure! Vorba-i când se întoarse a doua zi omul, trecû cu carul, pe lângă casa lui, înainte. Nu și-o mai cunoștea. Nu mai eră mărul cu crengile lui rotate! A aflat, bietul păgubaș în urmă veste, s'a plâns la toți, da degeaba. „Ce te pui, mă, pentru un pom”, îi ziceau sătenii. La anul însă, din sâmburele cel căzû în șanț, crescû un copăcel, și norocul îl ferî, și crescû copăcelul până ce se făcû copac rotat. Și într'o primă-vară se acoperî de floare și vara dădû în rod. Și ce mere! Și ce umbră pentru drumeții osteniți! Se uitau oamenii din sat la el ca la un odor. Dar pizmașul simți din nou fiorul cela rău în inimă. Trecuse ani, îmbătrânise,

și dânsul tot nu se lecuise. Că răul din om n'are moarte decât când moare omul. Și iarăș chemă într'o zi pe oameni și le spuse: „Măi, ia hai de-om tăia pomul ăsta că incurcă drumul“. Dar oamenii s'au uitat la el chiorăș și unul îi răspunse: „Ia caută-ți de treabă; că

atunci când l-ai tăiat eră al unuia din noi, dar azi e al nostru al tuturor. Și să nu te atingi de el că te cotonogim!“ Și-a înghițit în sec pismașul, iar fostul păgubaș se uită cu drag la pom, că par'că tot al lui eră.

Em. Gârleanu.

Când noi vom dormi în morminte...

Când noi vom dormi în morminte
Cu tâmpile uscate, cu buze subțiri,
Copile cu răs de fântână
Vor trece 'n lumină svârlind trandafiri.

Vor trece copile cu ochii mirați
De-atâta beție de soare,
Iar noi vom dormi în morminte
Cu mânilor albe, cu ochii uscați...

Comoara eternelor stele
Cădea-va în funduri de lacuri, sclipind,
Cădea-vor amurguri de aur
Pe nouri, pe valuri, pe turnuri, pe stânci,
Când noi vom dormi în morminte,
Cu buzele negre, cu ochii adânci...

Și veacul acesta ce doarme în noapte
Pustie și fără de vise,
O, veacul acesta muri-va și el,
În marșuri funebre muri-va...

O trâmbiță, vesel cântând, va sună
Vor trece urmașii cu faclele-aprinse
Trecutului nostru cântând „Osana!“...

Vor trece urmașii desgustului nostru
Svârlind în lumină aprinși trandafiri,
Când noi vom dormi în morminte,
Cu gura înțelestată, cu buze subțiri...

Victor Eftimiu.

Cugetări și poezii postume

de Vasile Conta.¹⁾

Fericirea unei societăți depinde de armonia celor trei elemente ce o compun: tinerii cari

¹⁾ Cățiva intelectuali din Iași au făcut la 21 Apr. c. un pelerinaj pios la mormântul marelui filozof, ale cărui oseminte se odihnesc în „Cimenterul Eternitatea“ din acest oraș. Se împlinesc 31 de ani dela moartea sa (21 Aprilie 1882—21 Aprilie 1913). În curând va apărea în editura librăriei Sfetea din București un volum care va cuprinde „operele complete“ și anume: Poeziile și Cugetările postume; Teoria undulațiunii universale; Teoria fatalismului; Încercări de metafizică; Bazele metafizice; Întăile principii cari alcătuiesc lumea; Originea speciilor; Discursul în chestia evreiască; Articolele politice; Studiile juridice; Scrisori; Diverse. Acest volum apare sub auspiciile cunoscutului publicist d-l Octav Minar, care va scrie în fruntea lucrării un important studiu biografic, după scrisori, memorii și însemnări cu totul inedite, material căpătat dela artista Maria Bălușescu, prietena intimă a lui Vasile Conta. — Prospectul acestei lucrări se cere a Sfetea, trimițându-se în mod gratuit.

duc stindardul entuziasmului, bărbații pe cel al înțelepciunii, bătrânii zdrențele sfinte ale experienței.

Un adevărat om de stat, trebuie să echilibreze aceste forțe în așa mod, încât să acumuleze în acțiunea sa o egalitate perfectă a acestor spirite, din deducerea cărora se formează mai târziu caracterele.

*

Cei ce plâng nu se vor pocăi niciodată. Căci plânsul are darul de a ușură sufletul tocmai de puterea mistică, care trebuie să rămâie pentru a-l curăți și a-l întări.

*

Actorul este un renegat după cei vechi, un mare educator după concepția noastră. El este un trecător sărbătorit de pe urma căruia culegem roade acoperindu-l cu uitare!

Căci, la dreptul vorbind, ce rămâne din gloria efemeră a unui actor?

Generațiile viitoare nu l-au auzit, nici munca lui nu vor putea-o aprecia. Un pictor, un poet, chiar și un politician are dreptul la nemurire, dacă a meritat-o. Un actor însă, nu; căci după cum spunea Shakespeare, actorul nu are dreptul decât la simpatiile contemporanilor și a capetelor încoronate: „Ve-deți să fie bine tratați, căci ei sunt extrac-tele și cronica timpului, zice Hamlet. Ar fi

Vasile Conta.

mai bine să aveți un epitaf rău după moarte, decât vorbe de rău din partea lor în viață“.

E mult adevăr în spusele lui Hamlet, căci actorul nu-i decât un meteor ce strălucește o clipă, dispărând odată cu gloria sa!...

*

Femeia când râde, vrea să ascundă un secret pe care nu vrea să-l afle bărbatul. Când plânge, își ușurează sufletul de greșeli, pentru a face loc altora.

Într'un singur caz e sinceră, când își iubește copiii.

*

O carte bună înlocuiește o prietenie, — o prietenie nu poate înlocui o carte bună.

*

Ca să descrii și să iubești natura, trebuie tu însuși să fii amantul ei.

*

Oficialitatea în artă, știință și învățământ a fost introdusă anume pentru a încuraja mediocritatea.

Căci mă 'ntreb, unde ar putea să se adăpostească această buruiană care nu poate suferi lumina talentului?

Artiștii și oamenii de știință să fugă de adevămurile strălucitoare și nedemne ale oficialității.

E regretabil că statul este părintele mediocrității sub forma sa oficială de a susține cu banii publici o îndrumare artistică sau științifică.

*

Scepticismul încolțește numai în inimile cari au primit ceva necercetat. Târziu, când își vor verifica conștiința, vor înțelege că trebuie să înlăture ceața misterioasă, în care a fost învăluit sufletul lor.

Și ca decepție, în urmă nu va rămâne decât cenușa neîncrederei. E bine ca 'n vieță să cercetăm mai puțin, dar să observăm mai mult. Și din observările acestea să facem scut pentru apărarea sufletului, care cu foarte multă ușurință cade în rătăcirii.

*

Cea mai înaltă înțelepciune la care poți ajunge, este atunci când ceea ce ai spus să îndeplinești. Cât e de simplu, dar cât e de greu. Din curgerea vremii numai Marc Aurel și Crist, au fost filozofii cari au adevărit gândirea lor, prin faptele lor. În timpurile noastre între idei și fapte s'a format o punte pe care cu multă ușurință și liniște sufletească o trecem.

E secolul individualist îmbrăcat spre ridicol în hainele unui altruism rău croit, murdar și strâmt.

*

Loviturile cele mai grozave le poți îndura cu resignare când ai conștiința împăcată.

*

Un zâmbet sau o vorbă bună spusă unui bătrân, este a-i dăruul o zi mai mult de viață.

*

Părinții cari nu se interesează de soarta și educația copiilor, lăsându-i pe mâni străine, sunt întocmai ca acei proprietari cari își

arendează moșiile oamenilor interesați și speculatori, iar ei duc un traiu de lux și trândăvie în țările străine.

La reîntoarcere vor regăsi sufletele ruinate și o îndreptare atunci va fi cu neputință.

*

Buffon a zis într'un moment de entuziasm că: „stilul e omul“. Eu cred că stilul a fost creat tocmai pentru a ascunde goliciunea cugetării la mulți, cari voesc să pară ceea ce nu sunt.

*

Ca să 'nvingă și să captiveze o doctrină filozofică, trebuie să aibă un spirit încălzit astfel, încât răceala societății să nu-l înghețe.

Iubitei.

Îți mai aduci aminte de vremile apuse
Când tolăniți sub chiparoșii din parcul lui Plidiu *)
Îți recitam cu drag din Horaț și din Ovidiu
Privind pe Tibru, în asfințit, în valurile duse . . .

Sunt ani de-atunci și par'că ieri a fost! Ca ș'un bu
De-a lui Orfeu cântam imnuri durerilor răpuse,
Căci ochii tăi iubito în calea vieții-mi tuse
Un orizont albastru nemărginit ca un pustiu . . .

Să plâng numai puteam. Cu cupa într'o mână
Te adoram pe tine, iubito, o copilă
Cu bucle aurii a viselor stăpână.

Cu graiul tău vrăjit de gingașă sibilă
Adormeam totul când ziua cu noapte se 'ngănă,
Tu, ai rămas în viață-mi cea mai frumoasă filă!

*) O grădină dăruită orașului Roma de patricianul Plidiu și devenită în urmă publică.

(Nota lui V. Conta).

Sextet.

În cripta unui gând s'a făurit sonetul,
Ciclop a fost Petrarca, ce trist a plâns poetul
Amorul lui duios și plin de ne'nțeleșuri,
Eternizând pe Laura în patrusprezece versuri,
Pe o piatră de fântână săpat-au amintirea,
De-atuncea în sonete poeții-și scriu iubirea! . . .

Vieța.

Simțim timpul cum se scurge
Cum torentu-i pe pământ
Tot răstoarnă și distruge
Timpul curge
Vieța fuge,
Și cu această suspinare
Ne târăște la mormânt:
O! Nimic cât ești de mare!

Ei . . .

E o noapte ca 'n poveste, noapte plină de misteruri,
Și-o armonie atât de dulce liniște ca și în ceruri,
Păsărele oboșite dorm în leagăne de ramuri
Pe când luna visătoare își trece razele prin geamuri.

Oboșit de-atâtea vise lângă geam poetu apare,
În lumina blândă a lunii chipul său mareț răsare,
Dorul aprig nu-i dă pace să adoarmă cu gând bun,
Căci el știe că iubita va veni pe-acelaș drum.

Ca și 'n fiecare seară vom vorbi de-al lumii rost,
Încând c'o sărutare toate relele ce-au fost,
Vino ceas dorit mai iute tu-mi răpești melancolia,
Prefăcând în versuri clare tot ce simt, căci armonia.

Unui vers readuce în suflet liniștea cea mult dorită,
Timpul ăsta e timp de rugă închinat i-a mea iubită,
Dar ce spun, e-un vis acesta, căci iubita e departe . . .
Freamătul duios de frunze îmi aduce blânde șoapte.

Mângâieri ce pentr'un suflet ca al meu e-o alinare
E frumoasă noaptea asta pentru vis și aiurare! . . .

Gânduri străine.

I.

Cum dormi cu sufletul deștept
Văd tremurul de pleoape,
Nu mai visez, nu mai aștept
Îți rup o floare dela piept,
Te simt că-mi ești aproape.
Ce e lucirea unui vis?
Căldura unei clipe? —
Flori multe 'n viață mi-au suris,
Le-au dus pe toate spre abis
A vântului aripe.

II.

Nu te întreb, de unde vii
Când noaptea 'n cet se lasă,
Tu ori și unde-ai rătăci,
Cu ochii tăi ca de copii
Găsești drumul spre casă.
Dar nici tu nu mai întrebă
De-i strofa isprăvită,
Ah, nu s'au prăpădit cu ea
Decât o sbuciumare grea
Și-o dragoste rănită.

III.

Cu suferința m'am dat,
 Durerea mă 'nșenină,
 Căci niciodată n'am cântat
 Cu sufletul neapăsat
 De-o jale ori de-o vină.
 Atâția morți am petrecut
 În mîntea chinuită,
 Vreo bucurie de-am avut
 A fost lumină de 'mprumut
 Cu nori acoperită.

IV.

Norocul meu e un mister
 Nici soarta mea nu-l știe,
 Nici ei nimic n'am să-i mai cer
 Mă duc, de azi încolo pier
 Și alta o să 'nvie.
 Tu s'o iubești, să-mi dai cuvânt,
 Și-acum — rămâi cu bine...
 Mi-e dor să cânt și iar să cânt,
 Să văd iubirea tremurând
 Că moare pe ruine.

Maria Cunțan.

Amintire neplăcută.

Feciorul popii Gavril din Chițoc nu mai e de cunoscut de când s'a întors din străinătate, dela învățătură. Cine îl vede așa de frumos îmbrăcat, cu mișcări așa de alese, cu stomacul așa de delicat, cu nasul așa de fin, gata să-și strâmbe nara în fața unei guri de canal, crede, fără îndoială, că are de a face cu un tânăr boier de vită. Și nimeni n'ar crede, în ruptul capului, că neam din neamul lui Gabrielesco s'ar fi tras vreodată din opincă.

E drept că Jean Gabrielesco n'a stat ca un trântor în străinătate bătându-și joc de banii popii, strânși cu atâta sudoare și dela cei morți și dela cei vii. Băiatul, ce e drept, s'a întors din străinătate cu o diplomă în regulă de avocat.

Cu tot titlul lui, nu s'a gândit să se ducă în București ca să se apuce acolo de advocatură. S'a mulțumit să facă meseria asta într'un oraș din Moldova, departe însă de județul în care cade satul Chițoc, locul lui de naștere.

Gabrielesco, cu toată creșterea lui cea bună și cu tot obiceiul lui de a nu bârbi pe soco-teala altuia, n'avea în tot orașul un prieten cu adevărat. Cauza eră că tânărul avocat se ținea prea mândru. Așteptă să fie el salutat chiar de colegii m'ai în vârstă. Niciodată n'ar fi luat un proces unde împričinații erau țărani sau alți oameni de rând. Mai bine se lipsia de un câștig decât să fie silit să stea de vorbă cu un purtător de cojoc și

opinci. Ba într'un rând a jignit, cu o glumă nepotrivită, pe un coleg, fiindcă a luat apă-rarea unei spălătorese. Încâtva timp i-a și eșit numele de „ciocoiul” și lucru ciudat: porecla asta, în loc să-l supere, îi făcea par'că o plăcere deosebită.

„Ce să le fac — spuneă el — dacă nu mă pot potrivi cu ei, cu apucăturile lor!... A cui e vina dacă nu m'am născut dintr'o su-burbie!”

Gabrielesco aveă cameră la hotel, la „Grand Hotel”. Nimeni nu l-a văzut vreodată plim-bându-se prin mahalale. Și nici nu se ducea ca alți tineri, să facă vizite prin familii, să fie de urf cocoanelor și domnișoarelor.

Părea întotdeauna plictisit, și când îl in-trebă cineva de ce nu caută să se distreze, răspundeă zâmbind cu bunăvoință:

„Ce distracții aş puteă găsi aci, după o vieață de cinci ani petrecută la Paris?... Și în ce mediu!”

În urmă au prins și cucoanele un fel de necaz pe dânsul, pentru disprețul pe care îl arată. „Nu știm și noi franțuzește?... Par'că numai el a fost la Paris?”

Singura desfătare a lui Gabrielesco eră, ca după masă să se ducă la club, la „Intim-Club”. Acolo puteă face politică, să cetească gazetele și mai ales o revistă franceză la care clubul s'a abonat numai de hatărul noului client. De multeori se prindea la jocul de cărți. Și chiar dacă se întâmplă să piardă ultimul ban, se scula zâmbind, fără o urmă

de supărare, ca și când, pentru el, această pierdere ar fi fost o nimica toată.

Într-o seară, când clubul eră plin de nu mai găsi ai un loc, Gabrielesco vine ceva mai târziu ca de obicei. După ce salută cu o mișcare scurtă, englezească, pe cei de față, ceru chelnerului revista cea franceză.

Conu Pavel Liteanu, fost deputat și mare proprietar, începă să-l măsure cu băgare de seamă. Deodată îl întrebă cu glasul gros, dar cald:

„Domnule Gabrielesco, de unde ești dumne-nea?”

Toți ridicară capul mirați ca și când întrebarea asta putea să supere pe cineva. Gabrielesco, luat din pripă, răspunse:

„Sunt dela Roman”...

Apoi își băgă nasul în revistă și tăcu.

Da Conu Pavel urmă:

„Chiar dela Roman?”

— Da”, răspunse Gabrielesco fără să ridice ochii de pe revistă.

„Și al cui ești?”

Puțin încurcat, avocatul răspunse:

„Sunt nepotul lui Zamfirescu, inginerul ju-dețului...”

— Care e ăsta Zamfirescu... Din cari Zamfirești? Că eu îi cunosc mai pe toți...

— Nu știi? — se grăbi Gabrielescu — are un frate șef de stație: Guță Zamfirescu!...

— Ei Guță Zamfirescu! — se lumină boierul Pavel. — Îl știi... Bună marfă... Tatu-su e popă la Tureatca... și pe soru-sa o ține tot un popă de țară... Și cum îți vine rudă?...”

Gabrielesco înădușind:

„Apoi mama mea e soră cu inginerul...”

— Și cu șefu de gară atunci?...

— Și cu șefu...

— Atunci n'ai fi cumva băiatul popii din Chițoc?...” strigă conu Pavel vesel că-i dăduse de urmă.

Gabrielesco simțind că-i joacă luminele lămpilor în ochi, răspunse ca un vinovat:

„Da, al părintelui Gavril!...”

— Apoi, zi așa!” izbucni conu Pavel.

„Ce tot o încurci cu neamurile dela oraș!... Ei bată-te!... Te cunosc de când erai de un metru!... Da popa Gavril!... Săracu... El, pe socoteala lui te-a ținut în străinătate?”

Gabrielesco suflă:

„Da!...”

Conu Pavel întorcându-se spre cei de lângă el:

„Îi cunosc, domnule, bine!... Harnic om, popa!... Din nimic a făcut avere!... Tatu popii: îl știu și pe el!... Eră țaran, da știi țaran lipit pământului... Bravo popă!... Și-a trimis el băiatul la Paris!...”

Atunci avocatul, de care răsese Gabrielesco fiindcă pledase pentru o spălătoreasă, se amestecă:

„Cum văd, bătrânul n'a avut nevoie să-și dea gulere la spălătoreasă!...”

Cei cari au simțit unde lovea avocatul, prinseră a zâmbi de plăcere.

Gabrielesco, prefăcându-se că n'a înțeles nimic, își vâră și mai adânc nasul în revista franceză, pe care clubul o abonase numai de hatărul lui...

Al. Cazaban.

Strofe.

Frumos e visul tainei tale
Sclipire din amurg târziu...
— Mi s'a părut c'aud ecoul
Al glasului tău argințiu.

Se 'nalță 'n ochii mei o vale
Ș'o culme numai fir de brad -
Și iar mă 'nvinge clipa rară
În care larimile cad...

T. Murășanu.

Românii din America.

— O călătorie de studii în Statele-Unite. —

(Urmare).

IV. Organizația lor: societăți, biserici, presă.

Primele încercări de organizație românească datează din anul 1902. În vara aceluia an s'a discutat pentru întâiașdată, între emigranții români din Cleveland, idea de-a se înființa o societate, ai cărei membri să se sprijinească împrumutat în caz de boală și de întoarcere în țara-mamă. La 2 Noembrie, același an, se și înființează prima societate românească în America, „Carpatina” din Cleveland, careia îi urmează la 1 Iulie 1903 societatea „Unirea Română” din Youngstown, — două societăți în două orașe în cari Românii alcătuiau cele mai puternice colonii românești din America.

Dela 1903 încoace, apoi, an de an s'au înființat tot mai multe societăți, până au ajuns azi la un număr de peste 100. Îmboldul la înființarea primelor societăți a izvorit din sentimentul comunității naționale și dorința de-a creă un fond de ajutorare pentru zile grele. Nu tot același lucru îl putem spune, însă, și despre o mare parte a societăților cari s'au înființat în urmă. În fruntea mișcării de organizare s'au pus oamenii de „business” (cetește: bisines, afacere), cari stăruiau pe lângă înființarea societăților, fiindcă în fiecare membru al societății întrezăria un mușteriu, — căci sediul societății eră de obicei la ei sau aproape de ei. În rândul întâi acest lucru se poate spune despre o parte a cârciumarilor români, la îndemnul cărora în același oraș se înființau două-trei societăți, ai căror membri se adunau în cârciuma președintelui lor.

Înființarea prea numeroaselor societăți se datorează în parte și ambițiilor personale. Câte un om mai umblat în lume și cunoscător de carte înființă o nouă societate numai ca el să poată ajunge președintele ei și să se poată mândri, la serbări, cu frumoasa eșarpă tricoloră. Această slăbiciune, de altminteri, este firească la niște bieți oameni cari acasă veșnic au fost neabăgați în seamă,

iar de altă parte e mult mai puțin păgubi-toare decât satisfacerea intereselor personale.

În anul 1906 toate societățile s'au constituit într'o centrală, „Uniunea societăților române din America”, în scopul ca ajutorul bănesc de care puteau să se împărtașească membri să fie cât mai însemnat. (Azi, dacă moare un membru al „Uniunii”, urmașii lui primesc un ajutor de 250 dolari, 1250 cor.) Cu toate că această „Uniune” este alcătuită din peste 80 societăți, cu vreo 2000 de membri, are să lupte cu greutăți foarte mari. În consecință și ajutoarele ce se cuvin membrilor se pot plăți în multe cazuri numai cu mari întârzieri.

Cauza principală a acestui rău nu este, însă, neonestitatea chivernisitorilor (deși s'au constatat și abuzuri de acest fel), ci înainte de toate nepriceperea conducătorilor. Lipsa organizației de acasă se resimte și între Românii emigrați în America. Ei vin fără orice idee de organizare conștientă. Tot ce-i ține uniți este sentimentul național, care în țara liberă a Americii se trezește la o mai mare intensitate. La aceasta se mai adaugă neîncrederea muncitorilor noștri în „domni”. Norocul organizațiilor române din America este că o mare parte a emigranților au fost soldați în care trăiește încă disciplina de fier a serviciului militar. S'a dat poruncă din centru, — trebuie îndeplinită.

Așa se întâmplă că această „Uniune”, pe care societățile o susțin cu mari jertfe materiale, în vreme de 7 ani a cheltuit peste 30.000 dolari (150.000 coroane), din cotizațiile directe ale membrilor și contribuiriile societăților, numai pentru susținerea administrației centrale și a ziarului „America” (fără a socoti în această sumă și abonamentele).

Pentru a ilustra nepriceperea conducerii este de ajuns să înregistrăm un singur fapt. „Uniunea” a cumpărat o tipografie, alcătuită din ea o societate pe acții cu 600 de acții în valoare nominală de 15.000 dolari. Tipografia an de an lucră cu pierderi mari, con-

sumând în câțiva ani întreg capitalul social. Și, cu toate aceste, conducerea pretindea mereu că „Uniunea” are avere de peste 10.000 dolari. Membriilor cari se interesau de afacerile tipografiei le și dovedea acest fapt în mod mulțumitor. Explicarea: conducerea contă, din nepricepere, capitalul social drept avere. Spunea: avem tipografie cu casă cu tot în valoare de 7000 dolari; capital de acții 15.000 dolari. Avere totală, deci, 22.000 dolari. Pasive: datorie pe casă, datorie pentru mașini, etc. Și pe baza aceasta „Uniunea” încheie împrumuturi noi, cari au adus-o aproape de cădere.

Într'un articol următor voi vorbi mai pe larg despre raportul dintre „popor” și „domni”. La acest loc mă mărginesc a înregistra numai starea tristă a „Uniunii”, care ar putea să contribuie în măsură însemnată și la ușurarea nevoilor noastre culturale de acasă, dar — cu toată dărnicia emigranților români — nu este în stare nici măcar să satisfacă necazurile proprii.

Românii din America au azi 14 biserici române cu 12 preoți. Biserici ortodoxe române sunt în Cleveland (preot părintele Ilarie Serb); Youngstown (Ilie Pop); Alliance (Teofil Roșca), toate în statul Ohio; — Farrel (Ion Podea); Erie (Iuliu Holdăr) în statul Pennsylvania; — Indiana-Harbour (Simion Mihălițianu); Indianapolis (Octavian Mureșianu) și Gary (Romul Doctor) în statul Indiana. Fără preot este biserica ortodoxă din Newark.

Biserici gr.-cat. române sunt în Cleveland (preot părintele Aurel Hațieganu); Youngstown (Alexandru Pop); Aurora, Ill. (Ion Pop) și Scalp-Level Pa (Lichirie Ungurianu). Fără preot este biserica din Canton. Biserica din Trenton (aproape de New-York), unde ca preot slujește părintele Dr. Epaminonda Lucaciu, este biserică catolică, dar nu este biserică românească.

Preoții români gr.-ort. stau sub jurisdicțiunea mitropoliei române ortodoxe din Sibiu; preoții români gr.-cat. stau sub jurisdicțiunea episcopilor romano-catolici din statul lor, dela care își primesc și decretul de numire. Bisericile române greco-ortodoxe sunt averea

parohienilor români cari le-au înființat și le susțin; bisericile române gr.-catolice sunt supuse și ca proprietate materială episcopilor romano-catolici. (Începutul l-a făcut părintele Epaminonda Lucaciu, cedând proprietatea primei biserici române din America, — a bisericii gr.-cat. române din Cleveland — episcopului romano-catolic din Cleveland.)

Și în ce privește organizația bisericească a Românilor din America trebuie să facem o constatare dureroasă: nici între preoții celor două confesiuni; nici între preoții de aceeaș confesiune și nici între preoți și popor nu stăpânește bunăînțelegerea pe care am putea s'o nădăjduim la niște oameni mânați de valurile sorții pe un pământ strein atât de îndepărtat. Între popor și preoți sunt certuri și neînțelegeri păgubitoare pentru interesele generale ale Românilor (din pricina aceasta nu pot să deie înainte nici „Uniunea” și nici societățile, fiind lipsiți de conducători che-mați). Grăbesc, însă, s'o spun dintru început că nici la această stare de lucruri vina nu este a poporului, sau a poporului în rândul întâi. Vina o poartă autoritățile bisericești de-acasă, cari — în această privință cele două biserici române procedează în cea mai desăvârșită armonie — le-au trimis Românilor americani mai mult preoți de cari voiau să scape acasă; mai mult preoți năcăjiți sufletește cari acolo să-și caute mângâiere; mai mult preoți cari aveau un singur dor: de-a sta în America doi-trei ani de zile și a se întoarce apoi cu câteva mii de dolari.

Preoții trimiși la început, unul gr.-cat. și unul ortodox, au ajuns în curând în conflict de interese confesionale și materiale. Amândoi au început să facă „business”, aveau foaie, agenție, bancă... Pe urma acestei activități extra-bisericești s'au pierdut mii de dolari bani românești și pe urma ei a răsărit sămânța neîncrederii în desinteresarea preoților.

Cel dintâu preot român care a plecat în America nu mânat de necazuri, nici de lăcomia de-a câștiga bani, ci îndemnat de gândul curat de-a le fi fraților români din țara streină un adevărat părinte sufletesc, e părintele Ion Podea, azi preotul parohiei gr.-ort. române din Farrell, Pa. Muncii lui desinteresate își datoresc existența cele mai

multe parohii române gr.-ort. din America. Ajuns în America, el n'a căutat să înființeze parohii noi, ci să mântuiască parohiile înființate de alții cari, după înființarea lor, nu se mai interesau de soarta lor. Munca aceasta de apostol este, firește, întâmpinată de multe și mari greutăți. Batjocorit și hulit de dușmanii bisericilor, ținta intrigilor a altora (între ei chiar și preoții!), lăsat aproape fără orice sprijin din partea autorităților bisericesti de-acasă, — părintele Podea a reușit cu toate aceste să facă bine pretutindeni unde i s'a dat prilej să muncească și să câștige iubirea desăvârșită a parohienilor cari au avut fericirea să-l cunoască mai de-aproape.

Azi nu mai stă atât de izolat, cum a fost la început. Are tovarăș credincios în munca de luminare a poporului și a restabilirii păcii pe părintele Ilarie Serb și pe părintele Aurel Hățiegan, acest din urmă singurul preot român gr.-cat. care își mai dă seama că nu are numai o misiune catolică, ci și una românească.

Românii din America au azi 9 foi: „Românul“ (Cleveland), înființat la 1905 de părintele Epaminonda Lucaciu cu ajutorul bănesc al episcopului romano-catolic Dr. I. Hortsman; „America“, (Cleveland), organul societăților române, înființat, tot în 1905, de părintele Moise Balea și vândut apoi „Ununii“ și „Glasul Vremii“ (Youngstown),

— organe românești; „Lumea nouă“ (Chicago), proprietatea evreului Landesco, agentul unei bănci; „Steaua Noastră“ (New-York), proprietatea evreului Axelrad, agentul mai multor întreprinderi comerciale; „Deșteaptă-te Române“ (New-York), înființat de un fost învățător lăncu Roman și vândut apoi evreului Hirsch, proprietarul unei agenții pentru trimiteri de bani; „Revista pentru propaganda evanghelică“ și „Crestinul“ (amândouă în Cleveland), organe de propagandă baptistă, și „Desrobirea“ (Detroit), organ socialist.

În afară de aceste ziare au mai apărut, două-trei luni, o mulțime de alte ziare și reviste, redactate de oameni fără orice pregătire. Este caracteristic că și azi nici una dintre aceste 9 foi nu este redactat de gazetari de profesie, ci de niște cărturari cari mai înainte au avut cele mai deosebite ocupații. (Organul „America“ o vreme oarecare a fost redactat de un cizmar!). Afară de ziarul „Glasul Vremii“, toate celelalte ziare au fost înființate numai și numai ca să fie organe de publicitate pentru reclamele întreprinderilor în fruntea cărora steteau înființătorii lor.

Și aici din nou trebuie să stăruim asupra constatării făcute în atâtea rânduri: cei de-acasă nu se interesează de ramul puternic ce s'a rupt din trunchiul național.

(Va urmă.)

Ion Iosif Schiopul.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

XIV.

În Văleni băteau toate piuăle în primăvara asta. Părea un sat întreg de mori cari își învârtteau fără hodină roțile negre, din cupele cărora curgeau șiraguri nesfârșite de nestimate, ori fulgerătoare străluciri de oglinzi în lumina de argint a soarelui. În jurul piuălor, printre grămezile mari de piatră mărunțită, ședeau frânți de șale bărbați și femei, destui copii, cari spălau, alegeau aur, ori sfărmau în bucățele brușii mai mărișori de piatră cu ciocănașe lucii. În „toc-toc“-ul lăstarelor grele, cari își izbeau necurmat măseaua de cremene, oamenii munceau tăcuți, cu hainele udate, pătate de cirul alburii. Pe lângă larma piuălor nu se auzia decât vreun strigăt mai răstit, ca boii să tragă aproape de grămezi carele încărcate. Carele veniau șirag pe drum, scârțâind, hurducând peste vreun bolovan. Șiraguri nesfârșite de cai, în șea cu mari coșuri dășăgite pline cu piatră, se coborau pe cărări iuți de munte, cu capetele plecate, cu privirile triste. Băieșii chiuiau pe lângă ei, săltau, în răstimpuri se opriau în cete, priveau o bucățică de piatră în care se deslușia bine aurul, și pe care stăpânu, printr'un smâncet, o ascundeă în buzunar. Atunci cei din cete se reșleăteau, pășeau alături cu căluții, cercetau prin coșuri, și din când în când ascundeau bucățele de piatră pe cari eră aur mai mult. Ajuși în drum ridicau din când în când de jos sfărâmături căzute din cară. În chipul acesta fiecare băiețuș își aveă, în Văleni, banii lui, se simția independent, ceea ce se puteă vedeă mai ales când, deșertându-și coșurile acasă, se reîntorceau la baie, călări acum, într'o goană nebună. Nu le păsă de cai, de coșuri, alergau vijelios, părând a fi fiecare un căpitan fără de oaste.

În Văleni erau boi mulți de jug, dar și mai mulți cai. Dela unele ocne mai mici, ori situate în locuri mai prăpăstioase, piatra de aur se puteă aduce numai pe spatetele acestor cai mărunți, cu coama lungă și aspră.

Se zice că într'un sat dacă moare cineva, după ce n'a mai fost caz de moarte de multă vreme, trage după sine și alți oameni, și nu se întâmplă să fie o moarte singuratică decât prea arare.

Așa eră acum și cu ocnele de aur în Văleni. Începuse să fie bună mai întâi baia „Arhanghelii“, și, în curând după ea, se descoperi aur și într'altele, se descoperiră chiar vine noi, și se formară noi societăți. Apariția asta se datoră faptului că îmbunându-se „Arhanghelii“ locuitorii de Văleni ori ca băieși aci, ori „mănători“ cu carul ori cu calul, începură să câștige tot mai mulți bani și astfel avură mijloace să muncească mai cu stăruință și la alte băi. Dintre băieși erau unii cari înțelegeau faptul acesta, dar cei mai mulți credeau că tot belșugul ăsta venise în urma nu știu căror semne ce le făcuse vâlva băilor pe muntele Corăbioara, în care pe lângă „Arhanghelii“ mai erau încă trei băi bune.

În curtea notarului Iosif Rodean carăle, caii, întrau și eșiau necurmat. Cele două roți de piuă, mari și întărite, se rostogoleau ziua-noaptea. Aveă aici străji, ca și la „Arhanghelii“, dar nu eră noapte ca el să nu se strecoare încet prin curte, să nu tragă cu urechea, precum nu eră noapte care să-l apuce cu pușca neîncărcată. Nu se bîzuiă pe nime, el pornia, el întrerupia sau sfârșia fiecare dintre multele lucrări migăloase ce se cer la alesul aurului.

Vălenii mai bătrâni, vîzându-l cum se pricepe la toate, ziceau de multeori: „Da-l-aș dracului, par'c'ar fi crescut de copil între noi!“ Rari însă mai erau băieșii cari să-i zică: „Venitura dracului! A venit să se îmbogățescă la noi!“

Iosif Rodean eră într'adevăr „venitură“, adecă străin în Văleni. Venise înainte cu vreo treizeci de ani dintr'un sat de pe Murăș. Locul de baștină al părinților lui, cari ținuseră o prăvălie, nu eră nici regiunea Murășului ci un sat din partea de miazăzi a Ardealului.

Părinții îl dădură târziu la școală, având de gând să-l țină de ajutor în prăvălie. Dar când văzură că n'au nici un folos de el, că bateă ziua întreagă ulițele satului, îl trimiseră la învățătură. Anii miliției îl apucară în clasa a cincia de gimnaziu, și cu învățatura asta a și rămas, fiindcă după miliție, cum apucase să prindă ceva nemțește, dobândi în curând

un post de notar. Erau anii întâi după absolutism și știința de nemțește preluia încă foarte mult. În satul în care fusese ales nu-i plăcu însă, și după doi ani fu ales notar în Văleni.

În Văleni veni călare pe-o iapă albă, c'un vechiu geamantan în șea. Vălenarii mai în vârstă își amintesc și acum foarte bine, de tânărul acela uriaș, ale cărui picioare atingeau tina drumului, cum venia călare pe iapa cea albă. Drumul eră cu mult mai neîngrijit ca acum, și nu se prea pomenea să treacă trăsuri ori cel puțin căruțe pe el.

Se așeză cu geamantanul într-o cameră dela primărie, și vreo doi ani n'a făcut altceva decât să tot scrie, să tot injure, și să se certe cu oamenii, bângându-i în sperieți cu vocea lui puternică. Oamenii, în vremea asta, nu-i ziceau decât „uriașul dela cancelarie“.

Din zilele cele dintâi ale slujbei Vălenarii înțeleseseră cu groază un lucru: Iosif Rodean nu iertă pe nimeni. În condamnarea celor ce tăiau vreun brad fără concesiune, în pedepsirea hoților de aur, în incasarea birurilor eră neînduplecat. În măsură mai mică băile se lucrau și pe-atunci în Văleni, și de-un lemn de brad oamenii aveau trebuință destul de des: întăreau gura băilor, ganșurile, nu puteau să alerge pentru fiecare scândură după concesiune! Apoi, de pe la băi, de pe la piue, din vechime erau obișnuite furturile. Stăpânii acestora nici nu recurgeau decât foarte arareori la scutul legilor, aveă fiecare o pușcă încărcată, țineau străji.

Notarul cel nou descoperia însă numai decât pe hoți, în cazul când stăpânii păgubiți nu-i denunțau. Și atunci croia pedepse și pentru stăpâni și pentru paserile de noapte.

În vremea aceea de doi ani notarul nu-și făcu nici un prietin: umblă singuratic, bea un pahar de vin tot singur. Vălenarii începură să se teamă de el, deși îl desprețuiau din instinctul acela puternic cu care țărani disconsideră pe cei mai săraci decât ei, mai ales dacă aceștia sunt domni. Și Iosif Rodean era mai sărac decât ei, — după judecata băieșilor — nu eră părtaș la nici o ocnă, nu aveă piuă, nu aveă car, nu aveă cel puțin un cal.

Iosif Rodean trăia singuratic, nu vorbea decât chestii ce se țineau de slujba lui, dar în schimb observă necurmat, și se gândia cu atât mai mult.

Cătră sfârșitul anului al doilea părinții lui se pomeniră c'o scrisoare prin care-i aviză că se va căsători în timpul cel mai scurt c'o fată din Văleni. Nu le spunea de-i domnișoară ori fată de țaran, dar bătrânii nici nu se gândeau la o noră dintre țerance. Ei în-

șiși se simțeau separați de masa poporului în urma slujbei lor de comercianți. Mare le fu mirarea, când la întrebările lor amănunțite, ficiorul le răspunse că-i o fată fără nici o școală, una de-o chiamă Marina Negru.

Vestea aceasta, afară de notarul, o știură mai întâi părinții lui. Nici bădical Ion Negru, nici fată-sa Marina, nu puteau bănuși ceva. Notarul nu le călcuse odată pragul, nu vorbise o singură dată cu fata, nu se împrietinise cel puțin cu viitorii socri.

Dar după ce răspunse la scrisoarea părinților; Iosif Rodean ceru mâna Marinei. Părinții rămaseră ca împietriți la vestea asta. O bună vreme nici nu putură scoate o singură vorbă: uimirea, zăpăceala lor nu aveă margini. Notarul așteptă liniștit până ce ei reveniră la realitate. Dar nu credeau nici acum.

„Fata noastră e neînvățată, domnule notar“, zise cu mare silă Ion Negru.

„Are să se deprindă. Mie nu-mi trebuie femeie care știe prea multe.“

De, dacă domnul notar... începă femeia dar nu-și pută isprăvi fraza.

„Dă, eu vă cer de soție pe fata d-voastră Marina. E singurul copil, nu-i așa?“

— Singurul“, răspunseră deodată cei doi soți.

„Dumneavoastră aveți două roate de piuă; de zestre vă cer o roată și zece părți din cele douăsprezece dela „Arhanghelii“, care sunt proprietatea d-voastră.“

— Dar „Arhanghelii“ e o baie părăsită, domnule notar; de ani îndelungați numai scurmăm nu băim în ea“, zise uimit Ion Negru. „Mai bine să vă dăm dela „Pintenul“, e baie în lucrare și dă bine aur.“

— Eu rămân pe lângă cele zece părți dela „Arhanghelii“, zise liniștit notarul.

„Atunci vi le dăm toate douăsprezece“, răspunse Ion Negru.

„Cu atât mai bine! Așa dar suntem înțeleși?“ întrebă Iosif Rodean.

Cei doi soți se priviră o clipă nedumeriți, părăndu-le că nu lor li se pune întrebarea asta. Răspunseră, uitându-se într'altă parte.

„O să întrebăm și fata, domnule notar.“

— Bine, s'o întrebați, și mâne seară să am răspunsul dumneavoastră și al fetel“, zise notarul și eși.

Ion Negru eră pe vremea aceea omul cel mai avut în sat. Plătiă regulat cinci băieși la săptămână și apoi mai învârtia și un strop de economie. Bucate pentru casă nu prea cumpără. Aveă două slugi și șase boi. Cinstea de care-l învrednici notarul îi pără totuș prea mare, nu pentru alta dar din Văleni încă nu se măritase nici o fată după domn. Preoții, notarii cari le veniau în sat, veniau căsătoriți. El pricepă însă îndată că omul

ăsta vrea cu tot prețul să se apuce de exploatarea băilor de aur, și înțelese că dacă nu fata lui, apoi alta din sat va fi notărășiță. Într'alt chip nu era cu puțință pe-atunci să ajungi societar la băile din Văleni. Unii își dădeau băile în arendă, dar de vândut nime nu-și vindeă părțile: nădejdea într'un viitor de belșug niciodată nu-i părăsiă cu totul.

Ion Negru mai înțelese că din căsătoria asta va avea și el folos: înseamnă mult să fii rudă cu notarul din sat, mai ales cu Iosif Rodean, care în croirea pedepselor eră neîndurat.

Părinții se înțelesesă deci în grabă și încă în ziua aceea îi spusersă și Marinei noutatea. Fata se albî ca păretele și noaptea întreagă n'a curmat din plâns: nu-l cunoștea pe notarul decăt din văzute, și se temeă grozav de omul acesta uriaș.

Dar la două săptămâni căsătoria se făcu, spre uimirea satului întreg.

Marina se purtă și mai departe în portul ei sătesc, eră mereu tristă, părea mereu suferindă, se vedeă că nu o fericisă căsătoria asta. Umblă printre oameni cu capul plecat, se rușină parcă, și dacă cineva îi ziceă „doamna notărășiță” se roșiă până după urechi.

La câteva săptămâni după nuntă, într'o noapte, notarul eși tiptil în curtea primăriei și-și descărcă amândouă țevile puștii. După ce, bubuiturile se depărtară, o umbră se zări sărind repede un gard înalt de scândori.

De-atunci Marina amuși parcă, pe multă vreme. Se albî și mai tare, se închise în casă, și rar de-și mai cercetă doar părinții.

Coplii începură să vină, grijile și necazurile se înmulțiră, și ea părea că nici nu-și mai aduceă aminte, când vreo prietină îi șoptea, de tănărul după care pușcase notarul.

De altfel Iosif Rodean nu-i pomeni niciodată de tănărul acela pe căre-l speriasă să nu se mai apropie mai mult de cancelarie. El îl observase în câteva sări, îl înțelese, îl pândi, și-l ochi. N'a fost vina lui că nu l-a nimerit, ci vina nopții. Dar feciorul înțelese și luă învățătură pentru viața întreagă. Între notarul și Marina n'a fost nici un schimb de vorbe pentru întâmplarea asta.

Notarul nici nu prea aveă, de altfel, vreme pentru poveste. Îndată după nuntă cercetă cu deamănuntul ocna „Arhanghelii”. El văzuse în cei doi ani de tăcere că „Arhanghelii” se lucrau puțin, dar știă asemenea că aproape toate furturile de baie se întâmplau la „Arhanghelii”. Auzise de nenumărateori șoaptele băieșilor, cari ziceau că cu bani mulți s'ar puteă face minuni la „Arhanghelii”. El cercetă, cutrieră baia întreagă și se convinse numai decăt că nici paralele ce le aveă el

nu erau deajuns ca să începă lucrare aici. Numai reparaturile gangurilor cari se surpaseră aproape pe dea'ntregul l-ar fi ținut o avere întreagă.

În cei doi ani de tăcere notarul observă de aproape lucrările ce se cer la băi, la măcinatul, la alesul aurului, începū să cunoască deosebitele straturi de piatră, cea preferită de aur, mealul în care se termină deodată vinele de piatră. După ce cercetă cu deamănuntul „Arhanghelii”, rămase incredințat că baia asta ar aveă un viitor strălucit, dar că cere multă cheltuială. Înțelese, asemenea, că Ion Negru o lăsase aproape în părăsire, numai c'un muncitor. Atunci își zise:

„S'adun întâi bani!”

Și a luat cu arendă întâi o băiță, apoi două, pe urmă trei și a început să muncească cu atăta patimă și înfrigurare, încăt socrul său îi ziceă de multeori, căzând pe gânduri: „Așa o să ajungi la sapă de lemn!”

De când se căsătorise Iosif Rodean vorbeă bucuros cu băieșii, își petreceă cu ei, oamenii începură să aibă altă atragere față de „uriașul din cancelarie”. Mulți îl desfătuiau ca și Ion Negru să nu arunce banii așa fără nici o judecată.

„Poți să te frigi pe toată viața, domnule notar, îi ziceau unii. Iată noi ne-am pomenit din moși-strămoși cu băile și știm: a băi uneori e curată risipă. Bagă de seamă că poți să te frigi.

Să știu că ard scrum, și de-acum nu mă mai las”, răspundeă cu hotărîre notarul și ochii lui ardeau mereu sub sprâncenele stufoase. O nădejde înfiorătoare îi întărea inima. De câteori plătisă Sămbătă seara la băieși își ziceă cu adăncă satisfacție: „Asta e plata cea din urmă!”

Dar trecură doi ani de zolire, de înfrigurare continuă și aur nu află. În urmă rămase să lucreze o singură baie „Aruncata”. Aceasta îi înghiți și banii din urmă ce-i mai aveă și el începū să se îngloade în datorii. Partea dela părinți o isprăvi de mult și acum începū să iscălească polițe grele. Cu chezeșia socrului său căpătă cu ușurință bani.

Șase ani munci la „Aruncata”, băieșii clătinău din cap când îl vedeau alergând ziua întreagă, uitându-și aproape de cancelarie, de slujbă. Ținea un scriitor pe care îl speria în fiecare zi cu răcnetele sale.

În vremea aceasta copiii se sporiră mereu. Trei fetișoare și Ghiță așteptau să fie trimiși la școală. Marina ajunsese să-și blasteme zilele cu așa domnie, mai ales cu „omul ăsta turbat”, cum îi spunea notarului, care n'o mai ascultă să-i spună o vorbă, ci de câteori intră în casă speria copiii cu răcnetele sale.

Vălenarii începură să se teamă din nou de notarul.

„Până-și frânge gâtul nu se astâmpără!

— N'are închină până nu va ajunge la săpă de lemn.

— După cum se poartă o să-și mai piardă și mințile, Doamne ferește!

— Săraca Marina!

— Vai de viața ei!

— Vai de domnia ei!”

Dar Iosif Rodean nu voia să știe de nimic. Cu sprâncenele încruntate, cu ochii arzând mereu alergă în toate părțile. Vălenarii se feriau ca de foc de furturi. Să nu fi dat Dumnezeu să fie adus cineva sub judecata notarului în răstimpul acesta de înfrigurare! Nu-l uita câte zile avea!

În sfârșit Vălenarii ajunseseră să nu-l mai poată suferi.

Cătră sfârșitul anului al șaselea de când muncea Iosif Rodean la „Aruncata” frunțașii satului se adunară, se sfătuiră și hotărîră să ridice jalbă la cei mari ca să le ducă din sat pe „turbatul ăsta care ne socotește de câini nu de oameni”. Dar când fu să fie înaintată jalba, scrisă frumos de învățător, băieșii dela „Aruncata” veniră la notarul cu vesta c'au dat de meal.

Frunțașii nu mai trimiseră jalba, căci Iosif Rodean se înmuie deodată. Privirile dujmănoase i se stinseră, vocea lui pierdă toată brutalitatea de până acum. Părea c'au dat peste el o boală care-i muie toate vasele.

În aceeaș vreme i se sistă și creditul la bănci, și numai cu multe rugăminți, și prin protecția unor prietini reuși să nu-i fie protestate cambiile îndată.

Oamenii îl priveau acum c'un fel de compătimire.

„Asta știi că s'a fript”, ziceau unii.

„Poate să-i fie de învățătură pe viața întregă”, ziceau alții. Dar totuși aveau multă admirare pentru omul care „a cutezat să-și cerce în chipul acesta norocul”.

O jumătate de an Iosif Rodean munci tăcut în cancelarie. Își aduse în ordine lucrurile foarte neglijate, pentru care fapt fusese de numărate ori în cercetare disciplinară. Marina fu mai liniștită, mai mângăiată în răstimpul ăsta, începî chiar să-i mulțumească lui Dumnezeu că „l-a mai potolit”.

Dar după o jumătate de an, primăvara, notarul îi zise Marinei:

„De-acum pun în lucrare „Arhanghelii”.

— Ce faci?” întrebă femeia, care de uită nici nu înțelese numele băii.

„Pun în lucrare „Arhanghelii”.

— Baia cea părăsită?

— Nu-i chiar părăsită: un om s'fredește în fiecare zi în stâncă”. Notarul spusese cuvintele acestea vesel, zâmbind.

„Te-ai înțeles și cu tata?” îl întrebă, palid, femeia.

„N'am vorbit decât cu mine. Baia asta va trebui s'o mulgem bine.

— Vorbești tu în glumă, Iosife?” întrebă Marina insultată de-un strop de nădejde.

„Nu glumesc. „Arhanghelii” trebuie să ne pună în picioare, altfel nu ne mai sculăm niciodată”. Cu cuvintele acestea notarul încheie discuția și nu-i mai dădu voe nevastei să mai facă nici o observare.

În ziua următoare angajă trei băieși noi.

Dar înțelese că cheltuelile erau așa de mari încât singur, acum la început, fără credit, nu le putea suportă. Atunci, călcându-și pe inimă, vîndu două acții lui Vasile Cornean și câte una lui Ungurean și Pruncul. Din douăsprezece părți dela „Arhanghelii” mai rămase cu opt.

Dar, în schimb, mai fură angajați trei băieși și lucrarea se porni la „Arhanghelii”.

În cea dintâi ședință a marelui societăți Iosif Rodean fusese proclamat directorul băii și tot atunci hotărîră că, deocamdată, nu desfundă decât cincizeci de metri din gangul principal, și bat unul nou la stînga. După zece metri în gangul cel nou aflară piatră care, probată, dădea douăzeci și cinci până treizeci de grame carul.

Aurul cel dintâi îl alesese Iosif Rodean înainte de asta cu cincisprezece ani. De-atunci se întoarse roata norocului. Erau restimpuri de săptămâni, de luni întregi, în care piatra ce-o scoteau din baie eră mereu bogată, sub douăsprezece grame lada niciodată. Dar urmau adeseori și săptămâni sărace, când vana de aur se ascundeă, ori se subția de tot, când piatra se aruncă grămadă s'o descoloreze și s'o crepe soarele.

În anul cel dintâi „Arhanghelii” dădura însă atîta aur cât să-și plătească Iosif Rodean o mare parte din datorii. Apoi, din an în an, se lucră aici cu puteri tot mai multe, și din anul al patrulea al lucrării baia deveni deodată renumită: aflară aur liber în preț de treizeci de kilograme.

Acum se desfunderă toate gangurile părăsite, se săpă vârtejul și Vălenarii nu mai vorbeau decât de bogăția ce zace în „Arhanghelii”. Din an în an tot mai mulți băieși munceau aici, tot mai multe cară și cai erau angajați în slujba societărilor dela „Arhanghelii”. În scurtă vreme numele acesta deveni centrul de greutate în jurul căruia se învârtia toată viața din Văleni. Cu bani câștigați la baia asta se puseră altele în lucrare și astfel în Văleni se porni o mișcare ne mai obișnuită de mult.

Prin succesele dela „Arhanghelii” notarul Iosif Rodean ajunse deodată în ochii Vălenarilor un om minunat, temut și respectat

În aceeaș vreme, pe care se obișnuiră să-l salute de departe și fără de care nici nu-și puteau închipui munca înfrigurată ce începuse în satul lor.

În vremea asta notarul începuse să se umple, să se îngrășe, ceace-l făcea să pară și mai uriaș. El își purtă copiii prin școli, și nu se uită la nici o cheltuielă. În cancelarie ținea acum doi scriitori, el nu făcea decât să iscălească actele. Mergea regulat la cinci în cancelarie unde rămânea o jumătate de ceas.

Superiorii nu-l mai putură suferi dela o vreme, și începură să urzască din nou împotriva lui procese disciplinare. Dar numele lui Iosif Rodean era cunoscut acum în jurul întreg; primii șefi puneau pările la o parte. Vălenarii începură să-i zică tot mai des „domnule director” în loc de „domnule notar” și respectul lor față de Iosif Rodean creștea din ce în ce.

• Indată ce se simți la adăpost încunjurat de săculeții de aur, notarul începuse să meargă tot mai des la oraș; prietini se iviră numai decât. Cei mai mici veniau nechemateji, pe cei mai puternici se siliă el să-i câștige.

Cu puternicul simț prin care descoperea totdeauna realitatea el băgă de seamă dela cele dintâi conveniri cu fruntașii de prin oraș, că educația lui lasă mult de dorit. Era târziu să șo continue acum de unde o întrerupsese în clasa a cincia de gimnaziu, dar făcu îndată singurul lucru posibil: își abonă gazete, reviste românești și nemțești și îndată ce avea un strop de timp liber, cetia cu sete dela articolele prime până la cele mai neînsemnate notițe. Folosul cel dintâi ce-l avu din cetitul gazetelor fu că vocabularul lui se îmbulșise binișor, vorbiă mai fluent, cu termeni mai selecti. Se știă orientă asupra chestiilor la ordinea zilei, și simțiă o mare satisfacție când vedea că poate discuta în cafenea c'un avocat, c'un doctor. Nici vorbă, cronicile științifice, artistice erau și acum pentru el de cele mai multeori fără de nici un înțeles dar că profitase foarte mult din cetitul gazetelor și tă cu siguranță, și faptul acesta fu deajuns ca să aibă abonate în fiecare an o mulțime de gazete.

El presimțise dela întâiele convorbiri cu fruntașii din oraș, că îndată ce se va lustrui puțin, îi va bate pe toți, ajungând el persoana cea mai cu vază în tot jurul acela. Știă că avea la spate baia „Arhanghelii”, care prețuște foarte mult.

Totuș în aprecierea oamenilor rămase toată viața puțin cam zăpăcit. De multeori se încunjură cu prietini pe cari el îi ținea între cel dintâi fruntași, dar cari în realitate nu se bucurau de prea multă stimă și simpatie, încunjurând persoane cari trăgeau mult în cumpănă. Impresia ce i-o lăsa cineva într'o

anumită clipă, printr'un gest, printr'o privire ori ținută a trupului, era pentru el de cele mai multeori hotărâtoare, și rar se putea smulge din greșala în care căzuse. Nu se ferea nimeni de prietinia lui: de oamenii bogăți, și mai ales de aceia cari din clipă 'n clipă pot ajunge tot mai grei de aur, nu se ferește nime. Și totuș era încunjurat de cele mai multeori de avocați ca bătrânul Poplăcean, candidatul Voicu ori alte asemenea apariții.

Rămase în el multe laturi ale ridicolului care însoțește fatal pe toți oamenii cari șau întrerupt educația, dacă aceștia nu-s niște inteligențe deosebite. Astfel de când „Arhanghelii” deveniră renumiți notarul Rodean căpăta par'că altă înfățișare, alt umblet, altă voce și alte priviri, cari schimbări toate n'aveau altă datorință decât să crească importanța directorului dela „Arhanghelii”. Schimbările acestea îl prindeau cu atât mai rău cu cât trupul lui de uriaș nu era potrivit pentru nici o sforțare de mimică, ci pentru o liniște și seriozitate cât mai mare. Astfel el ajunsese să fie mai impunător sătenilor căroră se arătă grav și serios, aspru, cum și era într'adevăr, decât orășenilor pentru cari învățase o mulțime de poze. Da! și uriașii au slăbiciuni omenești, numai cât în trupul așa de gigant slăbiciunile păreau mai ridicole ca la alții. Două-trei familii din oraș se și ținură mereu departe de directorul „Arhanghelilor”.

Cei mai mulți se bucurau însă de prietinia lui și în public niciodată nu făcură chestie, vrednică de discutat din purtarea notarului Iosif Rodean, până în ziua când văzură mai întâi pe Marina, pe notărășita, întolită ca o cocoană. Atunci, la cafenea, prietenii directorului se împărțiră în două tabere.

„A făcut foarte rău că ș'a părăsit portul original”, ziceau unii.

„Ii stă mai bine așa! Dacă cineva a intrat într'o nouă clasă socială las' să fie intrarea completă!” afirmau alții.

Adevărul era că Marina nu așteptase mult îmbiată din partea notarului ca să-și schimbe portul. De când mergeau bine „Arhanghelii”, de când începeu să trăiască în belșug ea începuse să judece altfel vieța. Deoparte notarul nu mai strigă la dânsa, nu-i mai speria copiii, de altă parte domni mulți începură să se învârtă în casa lor, ea putu gustă tot mai în tihnă bucuriile, prerogativele unei notărășite bogate. Apoi de când se îmbuniră și alte băi în Văleni femeile din sat purtau haine tot mai scumpe, așa că în curând două-trei femei nu se lăsau niciodată în urma Marinei în ce se ține de scumpetă, de bogăția costumelor.

(Va urmă.)

Turneul Mărcuș-Crișan-Băilă.

Deodată cu rândunelele s'au întors pe plaiurile Ardealului și iubiții noștri artiști, cari au pribegit o iarnă prin străini. Vin cu cântece și cunoștințe nouă, trec din oraș în oraș, arătând publicului nostru ceea ce au învățat pe scenele din Austria. Tenorul Ștefan Mărcuș a cântat la opera din Troppau, baritonul I. Crișan la opera din Gablonz, iar actorul N. Băilă a jucat pe scena teatrului din Pilsen. Toți trei au avut succese remarcabile. La noi cutrieră orașele: Budapesta, Arad, Timișoara, Lugoj, Orăștie, Hațeg, Cluj, Blaj, Alba-Iulia, Sebeșul-săsesc, Sibiiu. În fiecare oraș cântă următorul program:

1. I. Scarlatescu: Doina...

Tib. Brediceanu: Pe unde umblă doru...

Tib. Brediceanu: Turturea din valea seacă.

D-l S. Mărcuș.

2. Declamații... D-l N. Băilă.

3. Tib. Brediceanu: Sus în vârful dealului...

Tib. Brediceanu: Cine n'are dor pe vale...

Tib. Brediceanu: Foaie verde pup de crin...

D-l I. Crișan.

Ionel Crișan

Ștefan Mărcuș.

4. Declamații... D-l N. Băilă.
5. G. Verdi: Duetul din opera: La Forza del destino.
Donizetti: Duetul din opera: Lucia di Lammermoor... D-nii Mărcuș-Crișan.
6. G. Dima: Eu simt a ta suflare.
G. Dima: La un loc cumplit sălbatic.
G. Verdi: Arie din opera: Un Ballo in maschera... D-l I. Crișan.
7. A. Voileanu: Rugăciune.
G. Dima: Stelele.
8. Poinchielli: Romanța din opera: Gioconda.
D-l S. Mărcuș.
9. Wildenbruch: Cântarea vrăjitoarei (mello-dramă de M. Schillings)... D-l Băilă.

10. Bizet: Duetul din opera Pescarii... D-nii Mărcuș-Crișan.

Acompaniamentul îl îngrijește d-l dirigent Hermann Henrich.

Duetele din „Cântarea vrăjitoarei” s'a tradus numai pentru programul artiștilor noștri. Din program mai remarcăm duetele „Lucia di Lammermoor” și „Pescarii”.

Publicul românesc primește pe cei trei artiști cu brațele deschise și le mulțumește pentru clipele de emoții artistice ce i le-au procurat.

Din prilejul acestui turneu, nu ne putem reține de la o constatare. Se știe că noi avem o „Societate pentru fond de teatru”,

care adună fonduri și care se frământă de ani de zile să înșghebeze o mișcare teatrală, fără să reușiască. În timpul din urmă și-a ales funcționari permanenți: un director artistic și un secretar-literar, în nădejdea că aceștia vor putea face mai multă ispravă. Cei doi funcționari sunt oameni, cari lăsați să lucreze singuri, desigur ar reuși să facă ceva. Dar nefericitele de comitete alcătuite din oameni în cea mai mare parte fără pricepere le leagă mâinile și le zădărnicesc toate planurile. Vine comitetul și în fiecare adunare generală se prezintă cu fel și fel de proiecte... cari rămân proiecte. Știm că trupa d-lui Z. Bârsan a făcut singură mari servicii mișcării noastre teatrale, fără să se bucure de sprijinul permanent al societății pentru fond de teatru. Acum cetim că d-l Antonescu din România a obținut permisie pe 5 ani ca să cutriere orașele dela noi cu trupa sa. Dacă i se dădeă libertate de acțiune d-lui Bănuțiu, putea să aranjeze și d-sa turnee sistematice. Să i se fi pus o sumă la dispoziție și pe urmă să-l fi lăsat să lucreze cum se pricepe mai bine. În acest chip și-ar fi justificat și societatea existența și ar fi avut un rost și directorul ei artistic. Așa comitetul face planuri — și e nemulțumit că d-l Bănuțiu nu poate scoate apă din piatră.

Dela începutul acestui an societatea s'a apucat să înlocuiască teatrul cu o revistă teatrală, pusă sub conducerea d-lui Horia Petra-Petrescu. Apreciam intențiunile d-lui Petrescu, dar trebuie să o spunem că revista așa cum apare nu are mult înțeles. Ea nu corăspunde unei necesități a publicului. Propaganda din revistă pentru mișcarea teatrală se poate face cu mai mult succes în ziare. Tot acolo se pot publica și o parte a articolelor ce apar în revistă. În locul acesteia, societatea ar trebui să se îngrijească de publicarea sistematică a unei bune „Biblioteci teatrale”, de scene în centrele românești mai importante și de material pentru reuniunile de cântări. Cu banii ce-i cheltuiește pentru susținerea revistei se pot face toate acestea.

Și mai sunt o mulțime de alte chestiuni pe cari ar trebui să le rezolve societatea pentru fond de teatru, ca să-și poată crea un rol în mișcarea noastră culturală.

Actorul Băilă.

Dări de seamă.

Bucura Dumbravă, *Pandurul*, trad. de Elisa I. Brătianu. Edit. Librăriei Școalelor, C. Sfetea. București, 1912. Prețul: 3 lei.

Cine vrea să vadă ce însemnează cultura sufletească a poporului german să citească lucrările Bucurei Dumbravă. Străina aceasta simpatică din Austria, trecută în România a ajuns să facă parte din înalta societate boerască a capitalei, dar nu a adoptat obiceiurile de petreceri ușoare ale acestei clase, ci sufletul ei a rămas înzestrat cu toate însușirile bune, pe cari le-a moștenit din părinți. Spiritul cuceritor, harnic, stăruitor și ordonat al rasei germane s'a intrupat și 'n această femeie, care a căutat și a găsit ocupații serioase, frumoase și 'ntr'o țară, unde vieața e o jucărie a plăcerilor, o roabă a ispitelor de o clipă. De câteori n'am admirat pe d-șoara Fany Seculici, pe stăpâna poeticului pseudonim Bucura Dumbravă, văzând-o cum aleargă în toate părțile, ca o albină neobosită pentru a-și îmbogăți sufletul cu noi impresii, cu noi cunoștințe. O întâlnești pretutindeni: cutrierând munții iarna și vara, învățând limba și obiceiurile noastre, dansând jocurile țărănești, studiind frumusețile portului nostru, vizitând expozițiile și cercetând bibliotecile. Pretutindeni ochii ei inteligenți și vioi se opresc, întreabă stăruitor, par'că ar vrea să înțeleagă și să știe toate tainele poporului românesc și a pământului locuit de dânsul. Și a ajuns să ne cunoască și să ne judească, cum numai inima unei germane știe. „De s'ar fi născut în România — zice Carmen Sylva în prefața volumului „Pandurul” — ea n'ar fi putut-o iubi cu o mai mare dragoste. Țara românească pentru ea este țară de cusururi. Totul e frumos aici, și când am cetit că chiar praful i se pare argintiu, atunci am înțeles cât de nemărginită îi este iubirea”. Dar nemărginita ei iubire pentru Țara românească nu a putut-o înstrăina de poporul ei, cum s'au înstreinat, de pildă, de cel românesc Contesa de Noailles n. principesa Brâncoveanu sau Elena Văcărescu. Bucura Dumbravă a rămas germană. Sufletul ei îndrăgostit de frumusețile Țării românești și de firea tăcută și mândră a țaranului nostru a căutat să trimită din țara adoptivă un prinos de recunoștință, un dar de muncă țării mame; comorile pe cari le-a adunat cu trudă în străinătate le-a trimis acasă, contribuind și ea cu o pietricică la edificul puternicei culturi germane. Cele două scrieri ale ei, cu subiecte din vieața și istoria românească, „Der Haiduk” și „Der Pandur” sunt scrise în limba germană, într'o limbă literară, care a fost lăudată de critica severă a conșanșenilor ei.

Pilda Bucurei Dumbravă dovedește că la poporul german fiecare vlăstar răslățit printre străini rămâne în strânsă comunitate sufletească cu tulpina mamă, și această comunitate de gândire și de simțire constituie cea mai mare putere a Germanilor.

Operile Bucurei Dumbravă în românește sunt numai traduceri. Cea mai nouă operă, „Pandurul”, e tradusă, cu îngrijire, de d-na Elisa I. Brătianu născ. prin-

țesa Stîrbei, o femeie cu o cultură românească rară și temeinică și o simpatică excepție în societatea franțuzită a elitei bucureștene.

În „Pandurul” se povestesc peripecțiile revoluției lui Tudor Vladimirescu împotriva Grecilor din Țara românească. Se zugrăvesc, cu multă cunoștință istorică, scene din vieața socială fanariotă a Bucureștiului, în care nu mai are nimeni milă pentru biata Țară. Principiile de vieață ale veneticilor din Fanar sunt jaful și imoralitatea. Abia câte un boier bătrân pământean mai simte durere pentru țară. Grigore Brâncoveanu zugrăvește cu adânci suspinuri stările de pe acele vremuri: „Ai dreptate — zice el consulului austriac Hakenau — țara aceasta este de plâns. Jalea pe care o îndură de veacuri a ajuns azi la culme. Știu bine că și noi suntem în parte de vină, însă poziția noastră geografică și bogăția pământului nostru sunt cauzele cele mai adevărate ale suferințelor noastre. Am deșteptat todeauna poftele uneia sau alteia din puterile mari. Țăria lor, influențele lor, au ținut cumpăna în așa fel, încât nu știm nici noi sub a cărei stăpânire trăim. Vecinica această ciocnire de interese face că suntem unele la îndemâna acelei puteri, care ține vremelnic locul dintâiu. N'am putut fi niciodată de sine stătători. De-am fi fost todeauna înțeleși între noi, de-am fi fost todeauna statornici, de-am fi păstrat cu sfințenie tratatele cu Turcii, chiar rele cum erau, am fi scăpat de multe nenorociri. Poarta dându-ne domni din Fanar, a semănat ura și invidia printre noi. Pentru a căpăta titluri și slujbe, ne dăm peste cap să câștigăm bunăvoința lui Vodă, și în schimb îi lăsăm țara pradă. Impiilați de el, trebuie la rândul nostru să impilăm pe clăcașii noștri. Aceasta e de ajuns ca, mai curând sau mai târziu, să fim aduși la peire”... Împotriva acestor jafuri, cari au adus țara la sapă de lemn, s'a ridicat Tudor Vladimirescu. Revoluția lui Tudor se întelese pe credința adâncă a Otenilor, a acestor suflete însetate de dreptate, că vor reuși să curețe țara de Greci, de cea mai grea. nenorocire din câte au suferit principatele dunărene. Puterile lor au fost prea nelusemnate pentru a-și putea intrupă visul. Revoluția lui Tudor rămâne, însă, unul dintre cele mai energice acte de voință ale poporului românesc; se poate socoti, după ingenuncherile de veacuri, ca cea dintâi încercare a lui de a-și croi și ocărmiu soartea prin puterile proprii. Autoarea descrie până în cele mai mici amănunțimi fazele revoluției, pe baza documentelor istorice cari i-au stat la îndemână. Figura energică, tăcută, mândră și îndărătnică a lui Tudor Vladimirescu nu ne apare într'o lumină prea simpatică. Nereușita revoluției se poate atribui lipsei lui de înțelepciune și de îndrăzneală, nepriceperii lui de a ști alege momentele, când cu ajutorul vitejilor Oteni ar fi putut câștiga biruința. Purtarea barbară față de ostașii lui de asemenea e o notă respingătoare, care par'că ne omoară și interesul de a află amănunte despre cele din urmă clipe ale vieții lui, pe cari le ascunde și autoarea.

În schimb găsim atâtea figuri cuceritoare între oștenii lui Tudor, cum e frumosul și chipeșul Urdăreanu și îndrăgostitul Enescu, apoi haiducul Jianu, pe care-l cunoaștem din cel dintâu roman al Bucurei Dumbravă. El ne spune ce-a fost haiducia: „te poți face ostaș din dragoste pentru țară, din patimă pentru luptă, pentru a scăpa de bir, pentru a prăda sau pentru a ajunge la cinste. Pentru haiducie însă, trebuie desnădejde. Cel care se hotărăște să trăiască cu câțiva tovarăși în afară de legile omenești, acela trebuie să fi simțit cu sufletul și cu trupul lui toată slăbiciunea, toată nimicnicia acestor legi. Trebuie să fie însetat de dreptate. Și de i s'a jertfit, trebuie să-i slujească până la moarte. Decât să i se împotrivescă, mai bine să moară. Asta-i haiducia!” Și-l înțelegem din tot sufletul nostru. Îi înțelegem și avântul sufletesc, când după un răstimp de odihnă, de viață gospodărească lângă Sultana lui, se hotărăște să intre în tabăra lui Todor și apropiindu-se de munți se ridică în picioare din sanie și strigă: „Iaca munții!” E strigătul omului, care „eră una cu firea, una cu sfințenia munților, care-i fuseseră adăpost ani de zile”.

În acest roman trăiește sufletul poporului românesc, trăește o clipă din sbuciumările lui de veacuri pentru a-și dobândi libertatea. E una dintre cele mai bune cărți pe cari le putem recomanda publicului nostru. La noi mai ales, ea trebuie citită și răspândită, căci poate să trezească în atâtea conștiințe simțul datoriei și al iubirii de neam. E un roman istoric din care se poate cunoaște o parte a trecutului nostru și care e scris de un real talent literar.

Cine va urmă în Țară și la noi pilda Bucurei Dumbravă?

✽

E. Lovinescu, *Aripa Morții*, roman, Editura Institutului de arte grafice „Flacăra”. București, 1913. Preț: lei 1.80.

De câteori citești pe d-l Lovinescu în încercările d-sale literare simți adevărate emoții estetice. E un stilist dibaci, care te știe fermecă cu o limbă bogată, cu fraze bine încheiate și presărate cu frumuseți poetice. D-l Lovinescu e un om cult, care a citit mult și a asimilat ceea ce a citit, așa că știe să pună întotdeauna o problemă, pe care o analizează până în cele mai mici amănunte cu finele distincții ale criticului literar. Tocmai de aceea d-l Lovinescu merită să fie citit chiar și atunci când greșeste, căci și greșelile d-sale se prezintă în toalete elegante.

Romanul d-lui Lovinescu „Aripa Morții” nu poate fi deci decât interesant. Subiectul e destul de mic pentru cele 150 de pagini. Se povestește dragostea unui Român, din Țară, bine înțeles, față de o femeie cu moravuri ușoare din Paris. E o iubire frumoasă, pătimășă, plină de poezia tinereții ce culege florile dragostii unde le găsește. Românul Andreiu iubește din toată inima pe prietina lui Mab, care la rândul ei i se dă cu trup cu suflet, deși știe că mâne poate va trece în brațele altuia. În inima ei trăiau, însă, și sentimente mai înalte, se jertfea cu trupul și altuia dar nu din dragoste, ci din convingerea ce o avea că el nu poate trăi fără dânsa. „Trebuie să vegheze asupra

lui, să-l ocrotească și să nu-l lipsească de singura fericire ce o avea pe pământ”. Această menire ce simțea că o are pe lume îi eră razimul ei moral, eră lumina dumnezeiească de a se jertfi pentru deaproapele, care-i încălează sufletul și i-l înalță din văltoarea de păcate în care trăia. Andreiu, căruia i se părea că găsisse în ea „idealul de bine și de adevăr” nu putea să înțeleagă această necesitate sufletească a ei. Andreiu voia să fie numai a lui. Mab a reușit să-l convingă că inima ei e numai a lui și într-o clipă Andreiu a iertat-o. Dar, văzând că și după împăcare, scrie celui alt pentru „a-i indulci vieța nenorocită”, instinctul îl birue și-l hotărăște să se despartă de ea. Pleacă. Ea rămâne nenorocită că n'a fost înțeleasă de Andreiu. Îi iubește mai departe și-i așteaptă să se întoarcă, dar întârziat. Iar când se convinge că cel pentru care se jertfea își bătuse joc de ea, de sentimentele ei, i se nărue orice credință morală în viață și se desparte de ea, cu gândul la Andreiu, căruia îi trimite cea din urmă sărutare.

În lumea moravurilor parisiene e o problemă interesantă, care e amănunțit disecată și logic susținută până la sfârșit. Romanul d-lui Lovinescu e reușit.

Din întâmplare l-am citit după „Pandurul” Bucurei Dumbravă și contrastul dintre subiecte m'a făcut să cad pe gânduri. O străină, într-o limbă străină și pentru un public străin descrie sbuciumările sufletești ale poporului nostru, fiecare pagină din cartea ei e o oglindă a trecutului nostru, a vieții noastre specific românești. Iar un Român își caută subiecte de inspirație la Paris, descrie cu maestrie oameni și lucruri cari n'au nici o înrudire cu viața noastră.

Nu face această constatare ca un reproș d-lui Lovinescu, fiindcă scriitorul e liber să-și aleagă subiectele oriunde le-ar găsi. Caracterul și valoarea operilor literare nici nu e determinată atât de subiect, cât de felul de tratare al subiectului. Cartea d-lui Lovinescu nu e românească nici din acest punct de vedere. Ea îți face impresia unui roman franțuzesc tradus în românește. Eroul din întâmplare e român, dar n'are nici o notă sufletească românească și atitudinile lui nu sunt determinate de caracterul lui românesc. Într'un loc d-l Lovinescu nu uită, ce-i drept, să spună: „Se regăsea pe sine: pe acel Andreiu dinuros, icoană a neamului său de ciobani și țărani, al căror suflet picură în lacrămile doinei, a căror jale tremură în notele fluerului și al buciului”. E singurul pasagiu care vrea să încetățenească pe eroul d-lui Lovinescu cu ajutorul dulcoșiei din doinele românești.

D-l Lovinescu nu-i vrednic de mustrare nici pentru faptul că în „Aripa Morții” s'a lăsat robit de spiritul francez în care a trăit. În literatura noastră românească are destui tovarăși, cari gândesc și simt franțuzește și scriu românește. Ceea ce trebuie să regretăm e că d-l Lovinescu n'a putut să fie mai original și mai român. Regretul îl privește mai mult pe d-sa, decât pe noi ceilalți, cari, la urma urmei, cetim cu plăcere și romane franțuzești scrise românește.

Oct. C. Tăslăuanu.

✽

Dr. O. Ghibu; *I. Anuar pedagogic* (1913), Sibiu 1912.

În Germania există de aproape o jumătate de veac o societate, întemeiată de Dr. T. Ziller cu scopul de a promova dezvoltarea pedagogiei științifice în sensul principiilor profese de Herbart. Această societate an de an a dat câte-o publicație numită „*Lahtbuch*” (anuar), în care o seamă de pedagogi însemnați raportau în articole mai lungi sau în scurte comunicări despre problemele cele mai nouă și rezultatele obținute prin cercetările lor. În anul acesta a apărut sub îngrijirea merituosului profesor din Iena Dr. W. Rein al 45-lea „*Anuar*”.

Înregistrăm cu bucurie încercarea d-lui Dr. O. Ghibu, de a realiza și la noi o publicație periodică, făcută după chipul celei din Germania, zic periodică, pentru că în titlul de primul „*Anuar*” se indică apariția unei serii întregi de anuare în decursul anilor viitori. Anuarul d-lui Ghibu se deosebește de cel din Germania în mai multe privințe.

Înainte de toate anuarul acesta nu emanează din gruparea unei pleiade de pedagogi români, cari ar promova prin cercetări proprii dezvoltarea științei pedagogice, pentru că o atare pleiadă încă nu avem, și și aceia cari sunt nu s'au organizat spre o lucrare armonică, ci fieșecare își desvoaltă activitatea, mai mult sau mai puțin modestă, într'un cerc restrâns și izolat. Anuarul acesta este anuarul unui singur om, care nu poate să îmbrățișeze întreg domeniul vast al pedagogiei, ci în mod firesc rămâne în cadrul preocupărilor sale particulare.

În anuarul d-lui Ghibu nu aflăm cercetări proprii, cari să orienteze pe cititori asupra problemelor celor mai nouă ale pedagogiei. Ca totuși să nu fie lipsit anuarul de această parte foarte esențială, autorul s'a adresat unor pedagogi cu bună reputație, să-i trimită, respective să-i deie voie să traducă, niște articole de ale lor. În fruntea publicației au ajuns astfel trei articole: unul de Dr. W. Rein: *Pedagogia filozofică*, altul de Dr. P. Natorp: *Pedagogia socială*, și încă unul de Dr. Fr. W. Foerster: *Insuficiențe de ale Pedagogiei moderne*. *Tratatul* lui Rein este fără îndoială foarte instructiv, așa că — deși nu este scris anume pentru acest anuar, pentru că a apărut înainte cu 15 ani în *Enciclopedia pedagogică* redactată de d-sa, și de atunci pare a fi obiectul permanent al cursurilor de vară pe cari le ține în fiecare an în Iena — e bine că s'a tipărit și în traducere românească. *Articolul* lui Foerster e scurt și cuprinzător, cel al lui Natorp e mai lung, dară nu prea luminos.

Toate părțile bune precum și scăderile îi privesc însă pe autori.

Întreg restul anuarului — probabil și circularele și instrucțiile — este scris de d-l Ghibu. Mărturisesc că, răsfoind cartea d-sale, am privit cu oarecare neîncredere cu deosebire capitolele cari poartă următoarele titluri: J. J. Rousseau; I. Fr. Herbart și Dr. W. Rein. Mi se păreau adecă grozav de scurte și îmi ziceam: e imposibil să isprăvească cineva pe 2-3 sau 4 pagini câte un pedagog de însemnătatea celor numiți. Despre fieșecare s'ar putea scrie câte-o carte

întreagă și e foarte greu să cuprinzi pe câteva file, în mod accesibil înțelegerei unor cetitori nu prea verșai în materie, aceea ce între împrejurări normale cuprinde spațiul unei cărți. Am cetit și nedumerirea mi s'a înălțat. Am aflat că nu e vorba de a-i trata pe amintii pedagogi din toate punctele de vedere, ci autorul a voit să scoată în relief numai anumite păreri de ale lor, cari cadrează cu idea fundamentală căreia îi este consfințită de altfel deocamdată întreaga muncă a autorului, nu numai cea prestată la facerea acestei cărți, ci peste tot. Am înțeles de ce a scris autorul în prefață: „*Acest cel dintâiu anuar am ținut să cuprindă o serie de studii, cari să se grupeze foarte în jurul unei singure idei principale — și cred că fiecare cetitor atent va și putea descoperi, fără nici o greutate, această idee, care e motivul conducător al întregii lucrări*”. Autorului i-a succes să culegă o serie întreagă de dovezi din scrierile unor pedagogi, cari se bucură de renume mondial, autorizați în materie de educație, spre a probă teza de altfel atât de aprobată de mintea sănătoasă și nepreocupată, pe care o redau cu cuvintele autorului derivate din principiile lui Rousseau: „*Limba nu e un simplu mijloc convențional de a-ți face cunoscute altora ideile, ea e suflet, și după cum cineva nu poate avea mai multe suflete, așa nu poate stăpâni bine nici mai multe limbi. Limba în care e depus sufletul unui om e limba lui maternă, celelalte limbi pe cari le posedă până la un loc, sunt numai dicționare de cuvinte străine. De aceea cultura nu se poate face într'o limbă străină, decât cu primejdia uitării totale sau a neîn-vățării peste tot a limbii materne. O astfel de încercare însă e în contra naturii, ea e deci absurdă și de aceea condamnată*” (pag. 38).

Merită să fie relevate aici și cuvintele profesorului Rein, prin cari militează pe lângă naționalizarea principiului psihogenetic: „*Noi Germanii n'avem să repetăm sufletește nici vicața Chinezilor, nici cultura Indienilor, ci numai perioadele acelea, prin cari au trecut aceia cari ni-au fost, după sânge și după suflet, strămoși direcți*” (pag. 44).

În situația desnădăjduită, în care au ajuns învățătorii noștri prin legea școlară din 1907, într'un timp, când mulți dintre ei, din frică sau din neorientare, erau în pericolul de a-și uita adevărata lor menire de învățători români, cuvintele acestea vor avea darul să-i întărească în convingerea că, deși deocamdată în împrejurări cât se poate de nefavorabile, au datorința sfântă de a săvârși apostolatul la care i-a rânduit genul oeritor al neamului. Nu va fi învățător român, care să nu-și câștige mângăiere și incurajare prin cetirea anuarului acestuia, care e izvorit din durerea sufletească pe care o simțim toți, cari ne dăm seama de situația școalelor noastre. Cetitorii vor ală într'ânsul pe lângă o mulțime de sfaturi bune, informațiuni exacte despre felul cum am stăruit ca susținători de școale de-a împlini lipsurile cari s'au arătat, și cum trebuie să ne păstrăm, conduși de nădejdea unui viitor mai bun, mica insulă rămasă încă necopleșită de valurile dușmănoase, ca nu cumva, în lipsă

de orientare, să cedăm mai mult, decât ni se poate cere în puterea legilor.

Partea cea mai folositoare din anuarul d-lui Ghibu sunt aceste îndrumări practice referitoare la viața școlară. În împrejurările în cari trăim, ele sunt reclamate de trebuințele zilnice, și e mult mai bine că s'a întocmit, anuarul în vederea acestor necesități, decât că s'ar fi dat o serie de cercetări teoretice.

Nou — zice autorul — trebuie să facem pedagogie militanță, până când nu vom avea condițiile prielnice pentru cercetări de pură știință.

Mulți vor cunoaște cea mai mare parte din articolele cari constituie acest anuar. Ele au apărut prin diferite ziare și reviste sau în parte și ca broșurele

— ca să primească o răspândire cât se poate de mare. — Însă lucrul acesta se scuză prin considerarea că nimeni nu poate săvârși muncă supraomenească. De altă parte, dacă nu s'ar fi adunat într'un mănunchiu, multe dintre ele ar fi rămas necunoscute pentru mulți. Adunarea lor într'un volum s'a putut face cu atât mai ușor, cu cât ele sunt pătrunse de același principiu, așa că în împreunarea lor se prezintă ca ceva organic și nu ca un aglomerat îngrămădit la întâmplare.

Limba atrăgătoare și prețul bagatel de 2 cor. 50 fil. „sau și mai puțin", sunt încă împrejurări, cari îi vor asigura acestui prim anuar pedagogic trecerea cuvenită, înlesnindu-i autorului astfel publicarea încă a altor multe anuare.

R.

Cronici.

Religie. Biserică.

Sinoadele eparhiale.

Sinoadele bisericii ortodoxe din Ungaria întrunite în săptămâna luminată la Sibiu, Arad și Caransebeș, au avut să desfășoare din nou o muncă insuflețită pentru ocrotirea și promovarea intereselor bisericii și școlii românești. Pe teren religios s'a constatat că viața credincioșilor este infectată de oangrena sectarismului, care cucereste teren tot mai larg. S'a vădit mai ales în dieceza Aradului, Caransebeșului și în măsură foarte primejdioasă în vicariatul Orăzii. Anabaptismul și adventismul au început să se prefacă într'o primejdie îngrijorătoare pentru viitorul bisericii ortodoxe. Lângă acestea vin și concubinatele, cari slăbesc într'o măsură considerabilă viața religioasă. S'a remarcat, că în amândouă privințele vicariatul călugărului Mangra stă nespus de rău. Sinoadele au luat măsuri severe pentru înlăturarea acestor plăgi. În arhidieceză viața religioasă a avut un curs normal. Preoții prin conferențele lor anuale precum și prin cercurile religioase au stăruit să îndrume viața credincioșilor spre cărările unei regenerări duhovnicești în spirit evanghelic. Dealtfel s'a exprimat dorința justă, ca conferențelor preoțești — dela a căror activitate atârna foarte mult înflorirea bisericii celei vii — să li se dea o organizație mai temeinică și unitară. Se sperăm că dacă nu îndată, în viitorul apropiat se va găsi omul care să le prefacă în izvor de viață evanghelică. Regenerarea trebuie să pornească încă din seminariile teologice. Acestea trebuie aduse în legătură cu realitatea, cu trebuințele mari și cu durerile mari de cari suferă biserica. Episcopul Miron a înțeles lucrul acesta, când a introdus la începutul anului școlar curent în teologia din Caransebeș următoarele studii noi: 1. Despre nazaenism. 2. Despre biserică la zidire, stil, împărțire, întocmiri, întocmiri interne și icono-

grafie. 3. Seminariul din limba română. 4. Seminariul din teologia bisericească. 5. Istoria bisericii naționale. 6. Dreptul public și privat. 7. Despre cooperative. Prin aceste măsuri foarte bune să va da viitorilor preoți o educație practică de cel mai mare folos pentru înălțarea și întărirea bisericii. Astfel să crează generația preoților luptători și a unei biserici conștiente, în stare să realizeze aici pe pământ împărăția lui D-zeu. Regretăm că s'au găsit oameni, cari să afirme, că aceste studii ar fi în detrimentul creșterii teologice. Această părere lipsită de orice temei serios, nu merită să fie combătută, câtă vreme nu-i justificată prin nimic. E ciudat totuși, că și în veac. al XX-lea să mai scot „argumentări" folosite cel mult pe la 1200. La Sibiu s'a mai luat hotărârea de-a se creă un fond în vederea înființării unui orfelinat, pentru ocrotirea fiilor de preoți.

Chestiunea școlară a fost și de astădată obiectul unor discuții foarte serioase și îndelungate în toate 3 sinoadele. Preocupările deputaților sinodali s'au îndreptat cu deosebire spre școala primară, lovită neconținut în anii din urmă. S'a relevat din nou și cu deosebită tărie efectele dezastruoase ale legii din 1907, care nimicește posibilitatea oricărei educații și instrucții în înțeles pedagogic. Școlarele primare s'au prefăcut în instituții de cea mai regretabilă tortură, urite deopotrivă și de elevi și de învățători. Ele s'au prefăcut în piedeci directe ale învățământului și culturii adevărate. Pe altă parte administrația statului promovează și ea din toate puterile această operă de devastare, închizând școlae pe motive ridicole, lipsind învățătorii de pâine și forțând cu tot felul de mijloace odioase înființarea școalelor comunale și de stat. În privința aceasta s'au săvârșit lucruri de-un adevărat vandalism în vicariatul Orăzii-mari. Nicăiri nu s'a pornit o goană mai nebană pentru nimicirea școalelor românești ca aici. Acestea s'ar chemă că sunt rezultatele „binefăcătoare" ale guvernamentalizării vicarului Mangra. Atât sinodul dela Sibiu cât și cel

dela Arad, a hotărît să protesteze din nou contra legii Apponyi, cerând dela guvern abrogarea sau cel puțin modificarea ei (§-ii 18, 19 și 20, cari constituie cea mai formidabilă piedecă în progresul învățământului). Cel din Sibiu, cere să se șteargă toate acele dispoziții cari sunt în contradicție cu §. 58 al legii XXXVIII. din 1868, prin care se asigură dreptul limbii materne pe seama oricărui elev al școlii primare. Cele mai mari nedreptăți ni s'au făcut în comitatele Hunedorii și Treiscaunelor, unde au fost închise în curs de 5 ani peste 100 de școli, învățătorii aruncați pe drumuri ori pensionați în sarcina comunelor a căror școli li s'au închis. Deși prin sforțări și ajutoare din centru s'au asigurat lefurile învățătoresii iar localurile au fost aduse în ordine, administrația — sub pretextele cele mai revoltătoare — n'a dat voie să se redeschidă școlile. Sinodul a hotărît să se facă o intervenție energetică la guvern, cerându-se comisiile mixte cari să cerceteze lucrurile la fața locului.

Și în anul acesta au fost o mulțime de școli cari n'au putut funcționa din lipsă de învățători. Lex Apponyi i-a înstrăinat pe mulți de cariera învățătorescă, îndrumându-i pe alte cărări. Pentru înlăturarea acestui rău păgubitor, s'au creat burse pentru tinerii cari intră în pedagogia din Sibiu și s'au îndatorat încă în 1912 studenții în teologie să facă examenul de calificare învățătoresc.

O hotărîre similară a luat acum și sinodul din Arad. Deși ministrul i-a admis, pe preoți, maturizați și absolvenți în teologie să funcționeze în 1912/13 ca substituiți în posturile cari trebuie să stea vacante din lipsă de învățători, totuși administrația și inspectorii au pus și aici piedeci nenumărate nelăsându-i să intre în școală. Cu un cuvânt s'au creat pe toată linia niște stări nu numai insuportabile ci deadeptul revoltătoare. Astfel accentele de enervare clocotitoare între cari s'au adus hotărîrile de protestare contra legii Apponyi își găsesc o deplină justificare în realitatea tristă ce nu mai poate fi tolerată a școlilor românești.

Paralele cu aceste hotărîri sinoadele anului acestuia au trebuit să se ocupe și cu noua situație în cari sunt aduse școlile primare prin legea din 1913. Această lege înseamnă o primejdie mult mai mare decât cea din 1907. Fixând niște lefuri mari pe seama învățătorilor, toate școlile, cari nu pot asigura aceste plăți, urmează să fie închise. Cunoscând jertfele mari aduse de credincioșii bisericii în anii ultimi pentru școli, ne cuprinde o îngrijorare deosebită gândindu-ne că sute de școli vor muri, din lipsă totală de bani. După socotelile făcute în această revistă cel puțin 800 de școli românești se găsesc în gura morții. Sinoadele și-au dat bine seama de această nouă primejdie, și de aceea au discutat cu toată seriozitatea căile și mijloacele de salvare. În principiu s'a hotărît să nu se sacrifice nici o școală, ci să se caute izvoare pentru susținerea lor. La Sibiu s'a zis să se ceară subvenție dela stat, având să înainteze petițiile însuși consistorul. Să se revoace ajutoarele date de consistoare acelor școli, cari în urma noii legi nici decum nu vor putea fi susținute fără subvenție dela stat, și să se

dea acelor comune unde statul nu dă subvenție și unde interesele bisericii noastre reclamă în mod categoric susținerea școlii confesionale din mijloace proprii.

Tot cu scopul de-a se veni în ajutorul școlilor amenințate, sinodul din Sibiu a adus o hotărîre de mare importanță, prin care introduce asupra tuturor credincioșilor darea culturală. Anume i-a împărțit în 6 clase, având să contribuie anual fiecare cu 30 bani, 1, 2, 5, 10 și 20 cor. conform clasei în care este împărțit. Prin această organizare a fondului cultural s'a creat un bun izvor de alimentare și susținere a școlilor noastre. El ar trebui creat cât mai curând și în celelalte eparhii. Firește, că pe lângă acțiunea bisericii, care nu este suficientă, trebuie să pornească o mișcare de salvare în toate părțile pământului românesc, căci primejdia care ne amenință reclamă jertfe din partea tuturor Românilor. Acum a sosit cu adevărat ceasul faptelor mari și eroice.

Sinodul din Arad a hotărît să se solicite la guvern — prin consistorul mitropolitan — încassarea repartițiilor pentru salariul învățătorilor pe calea administrației după modalitatea încassării dărilor publice și deodată cu acestea.

O astfel de măsură poate fi bună din mai multe motive: învățătorul își poate vedea de școală, fără a fi silit să tot alerge pe la epitropii și credincioșii lui deărându-l pentru primirea lefii, care în cele mai multe locuri se încassează cu cerșitorii fără nici un rezultat. Pe de altă parte forurile superioare încă ar fi scutite de-o mulțime de greutate, ce le împină în privința aceasta, putând să-și îndrepte privirile spre problemele mari ale școlii. De altfel consistoarele au făcut totul ce se putea, pentru atenuarea situației rele create școlilor noastre prin lex Apponyi și ordinațiunile ministeriale. Astfel la Sibiu și Arad revizorii școlari au făcut inspecții căutând să dea sfaturi și îndrumări folositoare bieților învățători înhâitați din toate părțile. La Caransebeș s'a accentuat și acum necesitatea revizorului școlar, postul însă nici de astădată nu poate fi ocupat din lipsă de bani. Pentru o necesitate atât de mare însă trebuie să se găsească mijloace.

Merită să mai remarcăm și alte momente însemnate din munca sinoadelor. Astfel la Sibiu s'a hotărît adaptarea vechiului seminar prin ridicarea unei aripi cu 3 caturi, ca să nu mai fie excepționat din partea guvernului. Colecta pentru noul seminar care are să se zidească pe locul liber din strada Schewis se va continua până când se va obține suma necesară la începerea lucrărilor de zidire.

Chestiunea gimnaziului din Brad a adormit în minister. Sinodul a decis să fie recercat guvernul a aproba cât mai curând planul și preliminarul de cheltuieli, care zace acolo de vreo trei ani, solicitând și votarea unui ajutor în proporția dată pentru gimnaziile săsești.

Zidirea școlii de fete din Arad încă se apropie de sfârșit. Sinodul a votat suma de 50.000 cor. Astfel vom avea și în aceste părți o instituție a cărei lipsă

s'a simțit într'o mare măsură. Cultura românească va câștiga prin ea o nouă cetate de apărare.

Acelaș sinod a mai votat 80.000 cor. și pentru renovarea radicală a internatului românesc din Beiuș. Elevii români vor primi un sigur adăpost aici, scutiți de șicanele străinilor și chiar ale fraților noștri gr.-catolici, cari n'au voit să le dea localul lor pentru ținerea orelor de religie, pe când Ungurilor papistași li l-au pus la dispoziție cu multă prevenire.

În privința financiară s'a constatat administrație bună și creștere îmbucurătoare a fondurilor și averilor bisericesti la Sibiu și Arad.

Caransebeșul a operat de mai mulți ani tot cu deficituri, energia și stăruința episcopului Miron însă a adus și aici stări mai bune, adunând în anii ultimi mai multe sute de mii pe seama fondurilor cu mențiția de-a crea instituții filosofoase bisericii și popoului ce-l păstorește. Sinodul din Sibiu, a votat o „pragmatică de serviciu” prin care aranjează lefurile asesorilor și funcționarilor dela consistor, ale profesorilor dela seminar precum și ale proto-popilor și catiheților, al căror număr va fi sporit. Astfel s'a rezolvit după zeci de ani o chestiune importantă, spre mulțumirea celor interesați. De acum zelul și însufleșirea acestora nu se vor mai izbi de greutatea și grija zilei de mâne, ci va lua noi avânturi spre binele bisericii și al culturii noastre. La Caransebeș încă s'a făcut profesorilor o îmbunătățire a lefurilor, ea însă nu satisface pe deplin necesităților materiale cu cari se luptă profesorii, al căror număr a crescut și calitativ. La Oradea-mare și în privința financiară s'au constatat greșeli și administrație rea. Astfel vicariatul lui Mangra, stă cât se poate de prost din toate punctele de vedere. Aceasta a remarcat-o sinodul din Arad. Iată cum să nenoroceste o biserică, dacă păstorul ei este — după cuvântul biblic — un năimit...

Astfel se prezintă activitatea sinoadelor eparhiale din 1913. Din munca lor va avea să răsară o serie de lucrări executate de consistoare, lucrări cari să contribuie la apărarea bisericii și școalei românești, greu amenințate de viforul primejdilor.

Artă.

Concertele bucureștene: concertul Castaldi.

În luna Februarie, micul Sigmund Feuermann, un virtuos violonist, și-a arătat în două concerte simfonice tehnica sa minunată în viteză și nuanțe intensive de sunete; atât doar, căci ce expresiune de artă s'ar putea exterioriza dînt'un copil nedesvoltat fizicește și psihicește?...

Tănărul nostru violonist, Socrate Barozzi, reîntors din Franța unde în anul trecut a fost premiul I, al

claselor de vioară dela conservatorul din Paris, tot în două concerte simfonice ale orchestrei noastre, la cari și-a dat concursul, a impresionat în chip deosebit în simfonia „mi bemol” de Mozart și cea spaniolă de Lalo, prin prestații, siguranța tehnice și căldura expresivă a emisiunii tonale. Poate numai o ușoară neîngrijire în atacarea frazelor și-a coardelor duble, să fi făcut pe unii critici să-l acuze pe nedrept? În orice caz, e rău să nu fie încurajat în țara sa de obârșie, un român ales între aleșii Parisului.

D-l Alexis Catargi, un muzical prea amator, și-a dirijat o simfonie în „do minor”, lucrare pretențioasă și indigestă. Un „adagio”, într'un stil ahtiat de romanță nemțească, dat pe mâna apaticului violonist Geza von Kresz — profesor la conservator — s'a repetat cu insistență și în alt concert simfonic. De altfel, compozitorul e cunoscut și prin comiterea unei opere dramatice „Enoch Arden”, care s'a cântat italienește și a căzut românește, acum vreo șapte ani, la Teatrul Național.

Profesorul de compoziție al conservatorului nostru, d-l Alfons Castaldi, a condus orchestra ministerului Instrucțiunii, într'o mult dorită și așteptată seară. Poema simfonică „Marsyas”, inspirată din Ovidiu, a arătat prin un colorit pitoresc și capricios însușirea adevărată de orchestrator a maestrului, împregnată elevilor d-sale — Otescu, Alexandrescu, — cu o simlînță ce-i face mare cinste. Armonii mai mult viguroase decât subtile și crâmpete de fraze tratate cu o știință superioară, pun în evidență o cultură muzicală de netăgăduit. Ceeace însă lipsește compozitorului, e inspirația și o continuitate perfectă între gândirile muzicale.

În adevăr, „intermezz-ul” compus în tinerețe, cu toată simplitatea și neholărirea sa juvenilă, întrece în valoarea inspirativă celelalte producțiuni ale autorului: „Tarantella” și „Idila română”, în care nu e decât un aer românesc denaturat și slăbit. Desigur, că nu gama orientală cu cele două secunde mărite în doină și sfârșiturile de fraze în octave, sunt specifice graiului nostru muzical — acestea se găsesc mai în toate muzicile popoarelor estice — ci, între altele, finețea în ritm, doruri neîmplinite în expresiuni, simplitatea în culoare, seninătatea atmosferei...

Nu mai un român, cu suflet românesc și cu el atât de mare, încât să-și poată da din aceea ce știe că are de dat, e în stare să facă muzică românească. Încercările profesorului Castaldi, ca și ale altor străini anteriori d-sale — Flechtenmacher, Wachmann, Caudella — rămân meritorii numai pentru directiva lor. D-l Castaldi a dirijat magistral uvertura „Carnavalului roman” de Berlioz și, mai puțin bine, pe aceea a „Vasului fantomă” de Wagner și concertul în „mi minor” de Rubinstein, în care s'a pus în vileag o pianistă ce promite: d-ra A. Stoicescu.

O surpriză mare și prea plăcută a fost apariția neașteptată a lui Enescu, în conducerea unui concert Wagnerian. Orchestra, una cu maestrul, s'a arătat demnă de dânsul. O mână albă ca de fată, cu mișcări elegante și moderate, a știut să scoată din falanga

noastră sonorități și gingași infinite, amănunțimi de execuție mult îndepărtate de simțul bănuielei, expresiuni nesfârșit de variate.

Vienezul Fritz Kreisler, socotit poate pe drept cel mai mare violonist contemporan, ne-a făcut onoarea să-și abată pe la noi, drumul din Rusia. În două concerte succesive, ne-a spus atâtea din viața sa vrăjită, că ar fi oșositor și nu prea cu puțință de scris... Numai atât, că nu e maestrul artei divinizate, ci reale, e suflet în suflet cu cine-l ascultă, atât de aproape că doar El există. Când îți cântă un Enescu, simți vâul lumii ireale ce te desparte de dânsul; când cântă Kreisler, nu. În Bach, Haendel, Martini, Pugnani, Boccherini, Paganini, în Sarasate, în compozițiile proprii, Kreisler e neîntrecut.

Cântăreașa Lula Mysz-Gmeiner, brașoveancă ajunsă atât de celebră în interpretarea „liedului”, întovărășită de meritosul și modestul d-sale profesor, d-l Rudolf Lassel, organistul din Brașov, a fost auzită în cântece de Schumann, Schubert, Loewe, Debussy, R. Strauss, Moussorsky... Un temperament de actriță, exprimat prin un glas comunicativ și cultivat, mai ales cultivat, prin o artă de „a zice” ireproșabilă și prin un fizic atât de simpatice.

Concertele date de „Wiener Tonkünstler Orchester”, sub direcțiunea autoritară a renumitului muzician ceh, Oscar Nedbal, au procurat clipe de mare mulțumire. Mai ales strașnica execuție a „Pateticei” de Tschai-kowsky și însuflețirea cu care s'a cântat simfonia a 5-a de Beethoven, au scos în iveală energia de conducere a șefului, calitățile superioare ale executanților — mai ales în alăturări și în desăvârșitul cor englez — omogenitatea elementelor de grupare și unitatea lor de expresie totală.

Uvertura „Didona” a tânărului compozitor, d-l Alfred Alexandrescu, elev al profesorului Castaldi, cântată în două din concertele noastre orchestrale, a plăcut prin armoniile chibzuite și corecta sa orchestrație; păcat, că inspirația este de pe-acum atât de puțin vădită, la o vârstă în care ar trebui, din contră, să prevaleze. Al XXI-lea concert simfonic al orchestrei ministerului instrucției, cel din urmă din anul acesta, a încheiat cu bine o stagiune, care a dovedit în orice caz, muncă, atât din partea conducătorului, d-l Dimitrie Dinicu, cât și din aceea a muzicanților noștri, și talente remarcabile între tinerii compozitori: Otescu, Andreescu, Alexandrescu.

I. Borgovanu.

Educație. Școală.

Starea școlaelor confesionale din Bihor.

Prin noua regulare a salariilor învățătoarești legea lui Apponyi devine iarăș actuală. Alte lovituri îndreptate contra existenței noastre naționale au oprit pe o clipă lupta împotriva acestei legi, care, după cinci ani de aplicare, ne-a slăbit rezistența în mod simțitor.

În satele, unde școala românească și-a creiat drum larg, hotărît, și pe unde foloasele ei se văd pas de pas, ea își va avea apărătorii dărzi în toate clipele de vijelie. Altfel stăm însă cu satele, unde folosul cărții încă nu e cunoscut. Acolo, în urma mizeriei, atât materiale cât și morale, o rezistență și o înțelegere largă pentru apărarea școlaeli românești va lipsi cu desăvârșire.

Când fac aceste constatări, mă gândesc cu multă durere la Bihorul românesc! Aici legea ne-a găsit într-o completă desorientare, căci în trecut s'a pus puțină grijă pe luminarea satelor, prin școli bune și corespunzătoare. Au fost greșeli ce numai greu se pot îndreptă și, totuși, trebuie îndreptate.

Mijloace bănești aveam numai puține, și fără ele eram în absoluta imposibilitate de apărare, iar lumea românească din afară privia la noi, ca la o cantitate neglijabilă. Nimeni nu și-a dat seama de numărul mare de Români, cari locuiesc aici în masă compactă, și nimeni nu s'a gândit la imensa pagubă și ruină, ce se aduce neamului românesc prin desconsiderarea noastră.

Bihorul este unul dintre cele mai mari comitate ale țării. Numără peste 600 de mii de locuitori, dintre cari 280 de mii sunt Români; după confesiune: 220 de mii ortodocși, iar restul gr-cat.

Suntem deci la număr cât Românii din Bucovina. Și ce puțin ne cunoșc chiar conducătorii noștri! Parcă n'am formă o parte întregitoare din cele aproape 4 milioane de Români din Ungaria, și parcă nu noi suntem sentinela dela Nord a românismului.

Bihorul are în fruntea sa doi prefecți, unul al comitatului și altul al orașului Oradea-mare. Este împărțit în 17 cercuri pretoriale. Românii locuiesc:

În cercul Beliu	cu 17.418 loc.,	Români 15.495
„ „ Beiuș	„ 46.432 „	„ 38.588
„ „ Aleșd	„ 45.605 „	„ 35.980
„ „ Central	„ 41.559 „	„ 21.494
„ „ Ceica	„ 26.995 „	„ 25.453
„ „ Tinca	„ 29.538 „	„ 20.845
„ „ Vașcău	„ 22.853 „	„ 21.990

apoi:

În cercul Cefa	cu 27.355 loc.,	Români 11.404
„ „ Salard	„ 21.752 „	„ 8.134
„ „ Marghița	„ 36.229 „	„ 14.453
„ „ Salonta	„ 42.760 „	„ 10.561

Românii sunt așezați în părțile de Sud și Răsărit ale comitatului și sunt amestecați cu Unguri numai în părțile dinspre Apus și Nord. La Sudul comitatului Bihor se întinde comitatul Arad, la Răsărit Turda-Arieș, Cluj și Sălăgiu.

În celelalte cercuri Români formează minorități neînsemnate și se maghiarizează, parte în urma contactului cu elementul maghiar covârșitor, parte prin incorporarea lor la dieceza de Hajdudorog.

Greco-catolicii se țin de episcopia de Oradea-mare, iar ortodocșii de dieceza Aradului. Aceștia au însă consistență coordonată cu cel din Arad, sub prezidenția vicarului episcopesc. Numără 669 parohii împărțite în

6 protopopiate. Protopopii sunt totodată și inspectori școlari în tractele lor.

Înainte de legea lui Apponyi aveam aproape în fiecare parohie câte o școală confesională. Numai în cercul Aleșdului și cel central erau câteva școli de stat, bine înțelese cu limbă de propunere ungurească.

În cele mai multe parohii însă școlile nu funcționau, parte din lipsa de învățători, parte în urma neinteresării șefilor tractuali.

Așa se explică faptul, că cel mai îngrozitor număr de analfabeți îl dau Românii din Bihor.

Statistica ne arată în privința asta următoarele date dureroase.

În cercul Beliu	știu carte	numai	1142
" " Beiuș	" " "	" "	6544
" " Ceica	" " "	" "	2058
" " Tinca	" " "	" "	7232
" " Vașcău	" " "	" "	1806

Dacă mai notăm, că acești știutori de carte sunt din totalul locuitorilor din cerc, înțelegând aici și pe Maghiari, funcționarii dela sate și orașe, este evident că pentru Români rămâne un procent și mai scăzut. În general, din întreaga populație a comitatului știu carte 205.890 de locuitori. Se poate deci afirma, că Românii dau 96% de analfabeți.

Asta e starea reală și crudă, în care ne-a găsit faimoasa lege a lui Apponyi.

Parohiile în lipsa de mijloace materiale n'aveau cum să ridice clădiri noi, dar nici să asigure salariul. Ordinele Veneratului Consistor rămăneau neexecutate, căci parohiile în partea lor covârșitoare sunt înspăimântător de sărace. În ținuturile deluroase ale Vașcăului, Beiușului și ale Ceicaii, apoi în ale Beliuului starea economică a țăranului e chiar de tot deplorabilă. Satele au 200—600 locuitori. Puține sate au un număr mai mare de locuitori.

Unele organe administrative, profitând de zăpăceala noastră, au forțat înființarea de școli comunale pe cheltuiala comunei politice. Au închis pe cele confesionale ca nepotrivite, și după aceea le deschideau din nou — potrivite pentru școli comunale.

Cazuri de aceste sunt nenumărate. La Dumbrăvița mică se închide școala confesională pe motiv, că sala e scundă, și neîncăpătoare. De patru ani însă e potrivită pentru cea comună.

În Săldăbagiu avem școală nouă și învățător, și totuși s'au găsit turburători între poporenii noștri. Au cumpărat făuriștea din sat, au vărut-o și aceea e bună pentru școala comună.

În alte sate s'a decretat ca limbă de propunere limba română, dar la concurs au fost preferiți învățătorii maghiari.

Consistorul nostru, văzând marea nedreptate, a înaintat ministrului de culte Zichy un memoriu. De acolo a sosit răspuns liniștitor, permițându-ni-se să facem îndreptările de lipsă la școlile dificultate. Dar goana împotriva școlilor confesionale n'a încetat. În 49 de sate românești din cercul Ceicaii, unde nu se găseă decât o școală de stat, azi școlile confesionale sunt reduse mi se pare la 6, dintre cari trei încă

sunt nesigure. Toate sunt prefăcute în comunale, cu una sau două puteri didactice.

E drept că aici nici în trecut în cele mai multe sate n'au fost școli, dar această împrejurare nu ne poate oferi nici o mângâiere, când în locul lor se ridică școli de alt caracter.

Care este acum starea culturală a Românilor din Bihor? Câte școli mai avem în urma legii lui Apponyi?

Iată tristul tablou exprimat în cifre:

Protopop.	cu parohii	are inv. cont.	șc. străine	șc. nesig.
Beiușului	56	19	19	26
Beliuului	44	13	—	29
Orășii-mari	59	32	11	16
Pesteșului	54	23	13	19
Tincăi	33	28	4	5
Vașcău	53	11	3	39

Avem de tot 126 învățători confesionali!

A intrat secura în pădure! Cine știe pe viitor câți vor mai rămâne la datoria lor națională? Gotul în jurul nostru crește și pustiu se întinde!

În unele locuri examenele din anul acesta vor fi poate ultimele! Mulți învățători istoviți de puteri iese la pensie, și locul lor nu-l cine să-l ocupe. La preparamente se rărește numărul pedagogilor. Inseși consistoarele noastre contribuie în mod indirect la închiderea școlilor, căci n'au pus încă stavilă învățătorilor să nu urmeze cursurile teologice.

Avem nevoie de învățători buni și nu de preoți neisprăviți. Rămână fiecare la postul său și acolo să-și facă datoria!

Dar cine le va da vieață și existență celor 140 școli neasigurate? Cine? Consistorul n'are nici fonduri, nici alte mijloace bănești! Însăși casa în care se adăpostește, este atât de modestă și săracă la înfățișare, încât n'ai crede că acolo e Consistorul ortodoxilor din Bihor!

Băncile românești: „Bihoreana” din Orade, „Drăganul” din Beiuș, „Șoimul” din Vașcău și „Luncana” din Marghita, nu sunt în situația să aducă toate jertfele reclamate de chestiile culturale. Au prea multe îndatoriri.

Din danile d-lui V. Stroescu la noi au ajuns mi se pare numai 25 de mii și recvisite la toate școlile.

Fondul cultural administrat de Consistorul din Arad nu e și pentru noi. Așa a hotărât sinodul eparhial și congresul. Parcă Bihorul nu ar aparțineă diecezei Aradului! Și unde se simte mai mare nevoie de ajutorare ca aici?

Dar de ce ne-am război cu împrejurări și lucruri, ce nu le putem îndreptă? Oricât ne-am frământă creerii în căutarea unei soluții favorabile pentru acești desmoșteniți ai pământului, nu este în putința noastră s'o aflăm. Când sărăcia te chinue, întunecul te gătue, nu se îndură nimeni să-ți inveselească casa! Inimile stau mut! Nu-i cine să urmeze faptele strălucite ale d-lui V. Stroescu...

Și așa cine poate spune, de va fi o înviere și pentru Românii din Bihor? Cine?

Senin.

Insemnări.

Conflictul româno-bulgar. D-l Gherea publică, sub acest titlu, în „Viitorul Social”, un fragment din studiul d-sale „Socialismul și epoca quadrilaterală”. D-l Gherea, deși nu face parte din corpur diplomatice al României, sau, poate tocmai de aceea, e un adânc cunoscător al stărilor din Balcani și al factorilor de putere cari determină politica statelor balcanice. D-sa analizează amănunțit conflictul dintre România și Bulgaria și aduce explicații și noi soluții, cari par a se apropia de realizare. Mai întâi arată că România nu eră în drept să ceară compensații de teritoriu pentru neutralitatea sa sau pentru recunoștința ce o datoroeste Bulgaria României. Singurul punct de vedere serios pentru cererile României în conflictul cu Bulgaria e următorul: „Bulgaria a declarat la începutul războiului că nu urmărește anexare de teritorii, ci numai liberarea fraților de sub jugul turcesc. Toate marile puteri au garantat statu-quo teritorial. Acum, însă, după războiul statu-quo e dat definitiv la o parte, Bulgaria se mărește, cu teritorii și locuitori, cu aproape cincizeci la sută. — Această mărire a Bulgariei nu ne-ar supăra de loc, ba chiar ne-ar conveni și nouă și ne-ar bucura, întrucât suntem menși să trăim în bună înțelegere, ba chiar în alianță cu Bulgaria, pentru a ne apăra de aceleași pericole și de aceiași inamici. Din nenorocire e la mijloc o chestie de prima importanță pentru noi, chestia Dobrogei. — Dobrogea e la granița Bulgariei, și are granița deschisă spre această Bulgarie, însă, cel puțin unii dintre dânsii, socotesc că au un drept asupra ei, șoviniiștii bulgari socotesc că ea trebuie să le aparție, în unele școli se învață după o hartă geografică, în care Dobrogea e arătată ca o provincie bulgărească. Or, Dobrogea nu e pentru țara românească o provincie oarecare, ea este de o însemnătate mare, vitală. Numai printr'ansa avem noi ieșire la mare, ieșire spre occident, numai printr'ansa facem noi exportul nostru de grâne. Dobrogea e în-suși plămânul prin care țara noastră poate să respire. Și tocmai din cauza acestei imense importanțe a ei, vrem să căpătăm o graniță mai puternică, pentru a o pune la adăpostul lăcomiei bulgărești”.

Această presupunere a României este bazată pe presupunerea și pe probabilitatea că Bulgaria va voi și va putea să răpească Dobrogea. D-l Gherea crede că Bulgaria nici nu va putea nici nu va voi să iee Dobrogea. Mai întâiu pentru 20—30 de ani Bulgaria e incapabilă să mai poarte vreun războiu. Dar nici după scurgerea acestor ani, Bulgaria nu va voi și nu va putea să cucerească Dobrogea. După 20—30 de ani Dobrogea va avea 500—600 mil de locuitori dintre cari o înfimă parte Bulgari; dintre cele 2/3 milioane locuitori, cu care se mărește pe urma războiului de acum, jumătate sunt străini: Turci, Albanezi, Greci, Aromâni, Evrei. Bulgaria până acum a avut o populație omogenă, aceasta a fost una dintre avantajile ei. Bulgaria fiind o țară de mică proprietate agricolă va fi lipsită de puterea de asimilare, așa că

străinii cucerți, fiind în masse compacte de agricultori, nu numai că nu se vor asimila, dar vor tinde natural către țările respective ale conaționalilor lor din vecinătate: Turcii către Turcia, Albanezii către Albania, Grecii către Grecia. Din heterogenitatea Bulgariei din viitor vor rezulta conflicte grave cu țările vecine: Turcia, Albania și Grecia. Cucerind și Dobrogea s'ar angaja la o dujmănie pe moarte și pe vieață și cu România; ar fi deci încununată numai de vrăjmași cari ușor i-ar putea frânge capul. Cucerind Dobrogea și-ar mai înmulți străinii cu 1/2 milion și acești cei mai ireductibili dușmani ai ei. Bulgaria nu se poate deci gândi la cucerirea Dobrogei. — Luând Dobrogea, Bulgaria ar ajunge vecină cu Rusia, lucru de care se teme ca de foc. Rusia ar întrebuinta-o ca mijloc pentru realizarea marelui ei scop: stăpânirea Constantinopolului și a Dardanelor — și pe urmă ar încorpora-o în statul rusesc. Bulgaria știe foarte bine ce înseamnă dragostea Rusiei. Dacă luând Dobrogea s'ar apropia cu granițele de ea, ar însemnă să se bage, de bună voie și cu știință, în gura lupului. Înmulțindu-și Bulgaria supușii străini ar fi fatal avizată la sprijinul Rusiei până la servilism, iar o asemenea politică idioată, nu putem să o așteptăm dela Bulgari. De aceea a zis Danell la București: „Nu luăm Dobrogea, chiar dacă ne-ați da-o gratis”. — Și, însfârșit, Bulgaria nici peste 20—30 de ani nu se va putea gândi la un războiu împotriva României, deoarece ar avea o putere armată egală în fața ei, care pe deasupra ar avea pe partea sa entuziasmul poporului și simpatia lumii întregi. Pericolul bulgăresc e deci imaginar, „aus der Luft gegriffen”, cum zice Neamțul.

Dar chiar să admitem posibilitatea că Bulgaria va face încercarea de a cuceri Dobrogea. Și ce măsuri de apărare trebuiesc luate? „Sunt aceleași măsuri cari trebuiesc neapărat luate pentru însași existența țării acesteia, pentru cinstia și neînduplecata ei ființare, pentru dezvoltarea ei ulterioară ca societate, ca țară, ca neam. Aceste măsuri sunt: în primul rând desființarea neoiobăgiei și prin aceasta ridicarea țărănimii din mizeria ignobilă și animalică în care trăește acum; apoi chemarea masselor muncitoare la vieață politică cetățenească, îndrumarea economică a țării pe drumul larg pe care merg țările civilizate capitaliste, ridicarea administrației și justiției din halul în care se găsec astăzi și democratizarea lor, schimbarea și transformarea moravurilor noastre, a mentalității noastre feudalo-orientale, și alte măsuri de mai puțină însemnătate. Fără aceste măsuri, mai ales fără cele dintâi, însași vieața și existența țării acesteia, cu sau fără rectificarea de graniță, sunt precare și efemere. Apoi, pentru că e vorba în special de apărarea Dobrogei, se impune ridicarea ei economică, pentru ca populația ei românească să crească cât mai repede. Se mai impune și răscumpărarea *silită* a tuturor proprietăților mari (în mare parte acaparate și luate cu japca), parcelarea domeniului format din acestea și din pământurile sta-

tului, în mici proprietăți de câte 10 hectare și împărțirea lor la țărani: colezinarea internă a Dobrogi. Când Dobrogea va avea o populație compactă de 600.000 locuitori români în mare parte mici proprietari țărani, ea va deveni dela sine inexpugnabilă pentru un cotropitor ca Bulgaria. În stârșit, înarmarea întregului popor român: milițiile naționale revendicate de programul nostru socialist în scopul apărării patriei. Când întreg poporul, poporul cel adevărat, luminat și conștient, va fi înarmat și va lupta pentru existența țării împotriva cotropitorilor, atunci Țara românească va deveni inexpugnabilă și pentru țeri cu mult mai puternice decât Bulgaria. — Sunt sigur că, în afară de această ultimă cerere pur socialistă, cu toate celelalte vor fi de acord toți oamenii cari gândesc și judecă clar, din orice partid ar fi.

Acesta ar fi un program de apărare politică internă; în cea externă România trebuie să urmeze o politică de defensivă-națională, adică să-și apere teritoriul țării și să tindă spre liberarea teritoriilor ce i-au fost cucerite de alții. Țara românească e una dintre puținele țeri cari n'au robit neamuri străine și nici nu trebuie să tindă la cuceriri. Anechând cadrilaterul sau teritoriul Turtucaia—Siliștra—Balciac ar deveni o țară eterogenă, ar introduce în corpul țării un element străin, care ar trebui asimilat, și-ar crea o iridență bulgară, o luptă împotriva ei, cari i-ar face mari neplăceri și ar înstrăina-o de Bulgaria.

Bazele politicii externe a României trebuie căutate în altă direcție: 1) o înțelegere democratică cu poezile balcanice și în special cu Bulgaria pentru a-și apăra independența politicii naționale și pentru a se apăra împotriva exploatării marilor țeri capitaliste; 2) o înțelegere cu Austria care, fiind făcută de blocul bulgaro-român, ar fi mai rodnică atât pentru România cât și pentru Bulgaria și le-ar asigura amândouă neatârănarea față de puternica Austrie. Scopul acestei alianțe și apărarea împotriva Rusiei, al cărui drum spre Constantinopol și Dardanele duce pe deasupra României strivite și a Bulgariei mutilate. Iată de ce aceste două țeri trebuie să fie înțelese și strâns unite. Blocul format de aceste două țeri ar fi o piedecă puternică împotriva expansiunii cuceritoare a Rusiei în drumul Constantinopolului, alianța acestor două țeri mici cu Austria ar constitui o piedecă de nelvins.

Interesul Rusiei este ca România și Bulgaria să nu se înțeleagă. De aceea a dat târcoale României și a sprijinit-o în cererile ei, iar Bulgariei îi promitea tot concursul ei pentru apărarea Silistrei. Cucerirea cu forța a unui teritor bulgăresc ar însemna să aruncăm Bulgaria în brațele Rusiei, iar România să steie între două focuri, subjugându-se și mai mult Austriei și Rusiei.

D-l Gherea mai spune într'un loc: „Realizarea revendicărilor noastre naționale nu poate fi decât rezultatul unei evoluții pacifice”. Sub aceste revendicări înțelege desigur Basarabia și poate și Bucovina. De noi nu face pomenire.

Ori câte obiecțiuni s'ar putea ridica împotriva soluțiilor d-lui Gherea, ele ni se par ferice și nimerite pentru un viitor apropiat. Alipirea Bulgariei față de tripla alianță deci și față de România e foarte probabilă. (T.)

✽

Congresul femeilor. La Rusalii se va ține în Brașov primul congres al femeilor române din Ungaria, care vrea să inițieze centralizarea reuniunilor de femei dela noi într'o societate „Uniunea femeilor române din Ungaria”. Ideia de a se organiza și femeile pentru a desfășura o muncă mai intensivă e norocoasă și venită la vreme. Când ființa noastră națională e primejduită prin lovituri tot mai numeroase, se cere ca și femeile să intre în acțiunea de apărare ce se impune pe toate terenele. Femeilor le revine rolul important de a fi destalele conștiinții și culturii naționale în viața familiară. În congresul dela Brașov se vor discuta desigur toate problemele a căror rezolvare se așteaptă dela femei. În primul rând vor avea bine înțeles în vedere munca dela sate, unde e viitorul nostru. Vor trebui să se gândească la o muncă practică, tăcută și împreună cu multe jertfe pentru organizarea femeilor dela sate prin reuniuni economice și culturale, cari să completeze și să sprijinească pe cele bărbătești.

Ne vom ocupa într'un număr viitor de complexitatea problemelor ce cad în sfera de activitate a femeilor noastre. Deocamdată dorim congresului dela Brașov deplină izbândă și stăruință la muncă.

✽

Eneida. Bătrânii noștri aveau o cultură clasică serioasă, care le-a sădit în suflet o credință. Astăzi oamenii cari vorbesc latinește și se însuflețesc de originea noastră romană sunt tot mai rari. Deodată cu cultura clasică parcă e slăbit și credința noastră în idealuri... Cine mai cetește astăzi pe Virgiliu? Câți cunosc epoea națională a strămoșilor noștri latini, Eneida? Conștiința latinității a fost un factor important în evoluția noastră națională; ne-a dat credința într'un trecut glorios și deci și într'un viitor mare. Această conștiință nu trebuie lăsată s'adoarmă. Dacă generațiile tinere nu mai pot ceti pe clasici în original, trebuie să-i cetească în traduceri. Călăuzit de acest gând, d-l Nicolae Pandelea publică o frumoasă traducere a Eneidei, pe care o recomandăm mai ales tineretului nostru. Dar și publicul mare, care râvnește la o cultură temeinică, poate ceti cu folos epoea poetului din Mantua.

✽

„Viitorul social”. Partidul social-democrat din România a avut să se lupte cu multe greutateți ca în toate țerile agricole înapoiate. Cu toate acestea e de netăgăduit că ideile socialiste au avut un rol în desvoltarea vieții de stat a României. Dacă în Regatul boierilor latifundiar și a tot stăpânitori există un spirit democrat, el este a se mulțumi în bună parte socialismului. Greșala socialistilor a fost, însă, că au încercat să încetățenească în România formule străine, cari nu se puteau potrivi cu împrejurările specifice din țara românească. Asta a fost cauza principală a

slăbirii partidului social-democrat. Și greșala aceasta pare că vrea să se continue și astăzi. „Viitorul social”, revista științifică a partidului social-democrat din țară, ar trebui să urmeze direcția indicată de d-l Gherea, de a face cercetări temeinice asupra chestiunilor specifice românești. Astfel va umplea un gol în literatura științifică-românească și va fi cefită cu interes și de cei ce nu se închină bibliei lui Karl Marx. Jubileul de 50 de ani al social-democrației l-ar serba mai vrednic prin inaugurarea acestei munci științifice originale.

Copiii. Așa își intitulează d-na Farago darul de Paști ce-l face copiilor dela oraș. E cartea unei mame ce înțelege mentalitatea copilului și știe să scrie pe înțelesul lui. Cităm:

De ziua mamei.

O fetiță drăgălașă
A cules, din brazde, flori,
Și bătând voios din palme,
Spune câtră frățiori:

— „Azi e ziua mamei noastre,
Frățiorii mei, și-aș vrea
Să vă 'nvăț o poezie,
De urare pentru ea”.

Și-i așează lângă dansa,
Și-i învață 'nct duioș,
În cu mâinile 'ntocmește
Un mănunchiu de flori frumos.

Și-o să-i pară bine mami
Când drăgușii mititei
Florile-i vor da, spunându-i
Versuri pentru ziua ei.

O recomandăm părinților dela oraș ca o carte potrivită pentru copii dela 5—10 ani.

Concert în Sibiiu. „Reuniunea sodalilor români din Sibiiu”, de sub conducerea harnicului și devotatului ei președinte Victor Tordășianu, a aranjat în 4/17 Maiu a. c. în sala dela „Unicum” o convenire socială împreună cu un bogat și variat program, compus tot din frumoase doine naționale, și condus cu multă dibăcie de talentatul tânăr Ioan Ignăton.

Reușita concertului a fost peste așteptările noastre. Solo din „Răsunetul văilor” și „Răsunetul Ardealului” a fost bine executat de d-șoara E. Roman, tot asemenea și solo din „Doina” d-lui Timoteiu Popoviciu, executat de d-l I. Constantin, ped. „Doinitori Români” a fost cântat de un grup de seminariști, cărora numai gratulă le putem pentru sprijinul care-l dau ambelor reuniuni pentru înaintarea și prosperarea lor.

Foarte mult a plăcut publicului numărul, poezia „Glasul unui Român” de A. Murășianu, declamată cu pricepere de d-șoara E. Bordea, care a fost răsplătită cu o ploaie de aplauze, și un buchet frumos.

Reuniunii și zelosului ei președinte — care a ridicat reuniunea de când e sub conducerea d-sale atât în

privața materială cât și socială, le dorim succese și de aici încolo, într-o realizare frumoșului scop pe care-l urmăresc, și de care trebuie să ținem seamă cu toții sprijinindu-i totdeauna.

Spicuirii. Un glas antediluvian...

„Vărsând lacrimi de crocodil deplânge presa șovinistă, fără deosebire de colorit, a vremilor stricăciune. Par'că auzim glasul de ichthyosaur din celebrul cântec alui Scheffel”...

Ce om fericit... A auzit și glas de ichthyosaur, acest fosil antediluvian, jumătate pește, jumătate șopărlă.

Pentru fondul ziaristilor.

Domnul arhitect Petre A. Antonescu a binevoit a ne trimite 50 de exemplare din albumul d-sale *Clădiri și studii, case, biserici, monumente, palate, încercări de arhitectură românească și clasică, spre a le vinde în beneficiul fondului ziaristilor*. Albumul e de toată frumusețea și cuprinde 40 de planșe artistic executate.

Administrația noastră vinde exemplarul numai cu

3 cor. 50 bani.

Celților cart se vor grăbi să și-l cumpere, vor avea în casă o operă de artă și vor sprijini și așezământul atât de folositor, merit să vină în ajutorul ziaristilor, a acelor mai idealști și mai săraci muncitori în ogorul culturii naționale.

Bibliografie.

Erdélyi (Aradi) Victor, *Caterina Doamna noastră*. Budapeșt, 1913. Prețul: 5 cor. (Se poate comandă numai dela Országos Reformklub, Budapeșta).

Dr. Valeriu Seni, *Critica unei lecții* — îndrumări practice. — Retipărire din „Foaia Școlastică”. Blaj, 1913. Prețul: 60 fil.

Petre V. Haneș, *10 Maiu*, cuvântare rostită la Teatrul național din București în ziua de 10 Maiu 1912. București, 1913.

Mihail Lungianu, *Postelnică Cumpănă*, nuvele și povestiri „Biblioteca pentru toți” Nr. 840. Prețul: 30 bani.

Benedetto de Lucca, *Il confine della Dobrogia e la vertenza romeno-bulgara*. Roma, 1913.

Alexie Procopovici, *In contra Ultracivismului*. Cernăuși, 1913.

Ion Dragoslav, *Volintirii*. Edit. „Librăriei Naționale” S. Bornemisa. Orăștie, 1912. Prețul: 1 cor. 80 b Victor N. Popp, *Constalări*. „Biblioteca politică” Nr. 4. Edit. „Flacăra”. București, 1913. Prețul: 60 bani.

Th. C. Aslan, *O nouă orientare economică*. Edit. „Flacăra”. București, 1913. Prețul: 60 bani.

A. Fogazzaro, *Misterul poetului* — roman — tradus de D. Tomescu. Edit. „Librăriei Naționale”. Orăștie, 1912. Prețul: 1 cor. 80 bani.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“

sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al
doilea volum:

Schițe și povestiri

de

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 17 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colori sugestive vieța dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o iconă a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

Amintiri

schite și novele

de

Alexandru Ciura

în care se zugrăvesc crâmpie din vieța de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarhal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plâpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: 2 Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească această Bibliotecă.

